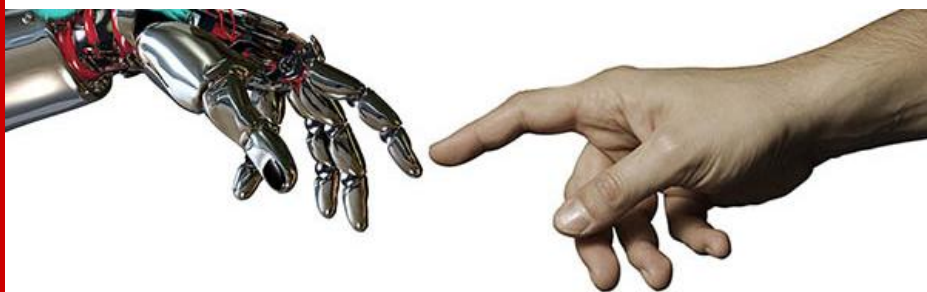

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ XXI століття

Хмельницький, 2017

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ XXI СТОЛІТТЯ

Випуск 2

Хмельницький - 2017

УДК 381
ББК 74.04
З 41

З 41 Інноваційні технології XXI століття: зб. наук. пр. / гол. ред. Л. Г. Білий. –
Хмельницький : Вид-во Хмельниц. ін-ту МАУП, 2017. – Вип. 2. – 100 с.

У збірнику наукових праць «Інноваційні технології XXI століття» представлено узагальнені тези доповідей та виступів учасників засідання круглого столу «Інноваційні технології як основа професійного становлення особистості». Авторами статей розкрито широке коло актуальних проблем: майбутнє України в інформаційному просторі; комп'ютерні науки в контексті інноваційного розвитку українського суспільства; історичні, правові, економічні, філологічні, педагогічні науки в контексті інноваційного розвитку України; інноваційні технології у ході розвитку освітньої галузі: проблеми та перспективи.

Адресовано широкому колу читачів: учням, студентам, аспірантам, викладачам, науковцям.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Білий Л.Г., директор Хмельницького інституту МАУП, к.пед.н., доцент (*головний редактор*); **Парандій В.О.**, к.і.н., доцент (Хмельницький економіко-правовий коледж МАУП); **Савчук Л.О.**, к.пед.н., доцент (Хмельницький інститут МАУП); **Драч І.В.**, доцент кафедри прикладної математики та соціальної інформатики к.т.н., доцент (Хмельницький національний університет); **Синюк О.М.**, к.т.н., доцент (Хмельницький національний університет); **Кисіль Т.М.**, к.ф-м.н., доцент (Хмельницький національний університет); **Драпак Л.С.**, к.ф-м.н., доцент (Хмельницький економічний університет); **Олійник В.В.**, к.пед.н., доцент (Хмельницький інституту МАУП).

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Григорук П. М., доктор економічних наук, професор.
Кулинич Р.О., доктор економічних наук, професор.

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Хмельницького інституту Міжрегіональної академії управління персоналом
(протокол № 10 від 27 листопада 2017 р.)

© Хмельницький інститут
Міжрегіональної Академії управління персоналом, 2017
© автори статей

ЗМІСТ

Білий Л. Г.

ІННОВАЦІЙНІСТЬ ЯК ОДНА З ДОМІНУЮЧИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ЛЮДСТВА.....	5
--	---

Авсієвич А. В.

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВА, СВОБОДИ ТА ІНТЕРЕСИ ЯК ПРІОРИТЕТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ.....	6
---	---

Авсієвич В. Р., Степанова О. В.

З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННО- ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ.....	12
---	----

Дубина Л. Г.

ДІЛОВА ГРА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....	21
--	----

Кирилюк Т. Ф., Дубина Л. Г.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ТВОРЧИЙ ПРОЕКТ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	30
---	----

Ковальчук О. Л.

СОЦІОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ОСВІТИ.....	48
---	----

Максименко В. А.

ВИКОРИСТАННЯ WEB-СЕРВІСІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	55
---	----

Никитюк С. І.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У СИСТЕМІ ЗАОЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	62
--	----

Олійник В. В. МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: СУЧАСНЕ ОСМИСЛЕННЯ.....	66
Парандій В. О. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	68
Петришин Д. О. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА: ПРОБЛЕМИ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ.....	71
Радюк П. М., Драч І. В., Кисіль Т. М. ТЕХНОЛОГІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ НЕЙРОМЕРЕЖЕВОГО АЛГОРИТМУ В СЕРЕДОВИЩІ CUDA.....	75
Рівний Д. М., Савчук Л. О. СУТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЇХ РОЛЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ.....	78
Савчук Л. О. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	85
Шквир О. Л. ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	89
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	98

Л. Г. Білий,
кандидат педагогічних наук, доцент
(м. Хмельницький)

ІННОВАЦІЙНІСТЬ ЯК ОДНА З ДОМІНУЮЧИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ЛЮДСТВА

Нині проблема інноваційності є актуальною в освітньому просторі. Педагоги мають спрямувати всі свої зусилля на розвиток творчої, стабільно активної особистості, готової до сприймання і розв'язання нових завдань.

Про це зазначено в освітніх нормативних документах: Законі України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти в Україні та ін. Особливу увагу звернено на оновлення методів професійної підготовки на основі прогресивних концепцій та запровадження інноваційних технологій. Напрями інноваційних перетворень у галузі освіти розкрито в законах України «Про інноваційну діяльність» (2002), «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (2012).

Зазначимо, що термін «інновація» є головним об'єктом управління навчально-виховним процесом. Інноваційна діяльність – це цілеспрямовані та прогресивні зміни в освітній практиці шляхом створення, розповсюдження та освоєння новоутворень. Наукові інтереси педагогічної інновації пов'язані з вивченням інноваційних процесів у системі вищої освіти та впровадженням інформаційних технологій у навчальний процес.

Підкреслимо, що розвиток інноваційних процесів зумовлює необхідність підвищення кваліфікаційного рівня та відповідальності викладача за власну професійну діяльність. Нині викладач відіграє особливу роль у формуванні компетентної особистості, здатної до самовдосконалення та самоосвіти впродовж усього життя. Формувати таку особистість можна лише вдосконалюючи навчальний процес, володіючи широким діапазоном сучасних педагогічних технологій, умінням обирати найбільш ефективні з них, генеруючи ідеї до основи технології. З огляду на це важливою проблемою є розробка та апробація науково обґрунтованих педагогічних інновацій.

Отже, необхідність урахування сучасної інноваційної ситуації та майбутніх змін вимагає переорієнтації професійної підготовки на

формування випускника вищої школи як суб'єкта інноваційної діяльності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>. – Назва з титул. екрану.

2. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>. – Назва з титул. екрану.

А. В. Авсієвич,
старший викладач, PhD
(м. Хмельницький)

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВА, СВОБОДИ ТА ІНТЕРЕСИ ЯК ПРІОРИТЕТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

На етапі переходу до інформаційного суспільства інформаційна сфера стає пріоритетною сферою людської діяльності, оскільки інформація є стратегічним ресурсом. Це закономірний етап розвитку цивілізації: під впливом інформаційних і телекомунікаційних технологій відбуваються зміни в економіці, соціальних структурах, праві, культурі, державному управлінні тощо. Багатоаспектність проблематики інтересів в інформаційній сфері склали праці вітчизняних і зарубіжних вчених і практиків у галузі права, державного управління, інформатики та інформатизації суспільних процесів І. Арістової, К. Белякова, Б. Кормича, С. Лопатіної, Н. Присяжнюка, О. Червякової, В. Сіренка, та інших.

В Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» закріплено, що «одним із головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній

людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя» [3]. Існування, самозбереження та прогресивний розвиток України як суверенної держави неможливий без розробки та здійснення цілеспрямованої політики захисту її інтересів.

Ядро національних інтересів складає національна безпека як колективна здатність протидіяти очікуваним ризикам [5, с. 58]. А. Медвідь та Т. Курчина зазначають, що «... національна безпека визначається у термінах існуючих або потенційних загроз та безпосередньо пов'язується як із суб'єктивними за своєю природою оцінками характеру і масштабів цих загроз у сьогоденні, так і з прогнозами та орієнтованим на перспективу аналізом тенденцій зміни факторів загроз зовнішнього та внутрішнього порядку у майбутньому» [6, с. 190].

Конституція України, в ст. 17 задекларувала, що захист «...інформаційної безпеки є найважливішою функцією держави, справою всього Українського народу» [1]. Цей комплекс конституційних вимог являє собою юридичне забезпечення прав і свобод, життєво важливих інтересів особистості, тобто її юридичну безпеку. Найчастіше у сфері державного управління громадяни вступають в інформаційні відносини як споживачі, оскільки їх діяльність, як правило, спрямована на пошук та одержання інформації, і для задоволення такої особливої або суспільної мети та інтересу, вони наділені сукупністю певних прав та обов'язків, тобто відповідним правовим статусом [7, с. 28].

На наш погляд, адміністративно-правовий статус особи становлять права, свободи, охоронювані законом інтереси особи та гарантії їх реалізації, а також обов'язки особи у сфері адміністративних правовідносин, що опосередковують усі види зв'язків між державою та особою. Основні інформаційні права громадян закріплені у загальному вигляді у ст. 5,6 Закону України «Про інформацію» [2].

Основним змістом забезпечення інформаційної безпеки у сфері прав і свобод людини є недопущення розголошення інформації з обмеженим доступом, порушень права власності на інформацію, а також неправомірного обмеження свободи слова та доступу громадян до публічної інформації. Людина як суб'єкт суспільних відносин має потребу в отриманні відомостей про події та явища, що відбуваються

у суспільстві. Інформація є засобом комунікації людей і виступає об'єктом їх діяльності. Зазначені тенденції зумовлюють інтерес до сфери інформаційних відносин і, зокрема, до прав суб'єктів – учасників таких відносин. Забезпечення доступу громадян до інформації, створення національних мереж інформації та належної системи їх охорони, зміцнення організаційних, правових і наукових основ інформаційної діяльності, забезпечення ефективного використання інформації становлять основні напрями сучасної державної інформаційної політики. Сучасна інформаційна політика України зорієнтована на забезпечення принципів свободи слова, безперешкодного доступу громадян до інформації, а також інших гарантій, притаманних саме інформаційному суспільству. Гарантії прав і свобод людини щодо інформаційної сфери належать до найважливіших засад формування правової держави та громадянського суспільства. Ці права включені і до дієвого механізму державного управління в демократичному суспільстві. Це визначає забезпечення захисту прав і свобод людини в інформаційній сфері однією з найважливіших цілей інформаційної безпеки, а саму людину – найголовнішим її об'єктом. Зазначимо, що у наукових дослідженнях окреслена нами проблема висвітлювалась вітчизняними науковцями.

При аналізі проблематики, пов'язаної з інформаційною безпекою, необхідно враховувати специфіку даного аспекту безпеки, який полягає в тім, що інформаційна безпека є складовою частиною інформаційних технологій – галузі, що розвивається безпрецедентно високими темпами. В галузі інформаційної безпеки важливі не стільки окремі рішення (закони, навчальні курси, програмно-технічні вироби), скільки механізми генерації нових рішень, що дозволяють, як мінімум, адекватно реагувати на загрози інформаційної безпеки або передбачати нові загрози та вміти їм протистояти. Вищевикладене обумовлює необхідність в окресленні поняття та змісту інформаційної безпеки як певної діяльності, спрямованої на гарантування забезпечення достатнього рівня захищеності національних інтересів в інформаційній сфері [8, с. 12]. У більш широкому розумінні йдеться про забезпечення інформаційного суверенітету України; вдосконалення державного управління інформаційною сферою, впровадження інноваційних технологій у цій сфері, наповнення внутрішнього та світового інформаційного простору достовірною інформацією про Україну; активне залучення засобів масової

інформації до боротьби з корупцією, зловживаннями службовим становищем, іншими явищами, які загрожують національній безпеці України, неухильне дотримання конституційного права громадян на свободу слова, доступу до інформації, недопущення неправомірного втручання органів виконавчої влади, їх посадових осіб у діяльність засобів масової інформації, дискримінації в інформаційній сфері і переслідування журналістів за політичні позиції; вжиття комплексних заходів щодо захисту національного інформаційного простору та протидії монополізації інформаційної сфери України [9, с. 553].

Загалом, сьогодні в Україні вже діють ряд законів, що сприяють забезпеченню інформаційного суверенітету України, вдосконаленню державного регулювання розвитку інформаційної сфери, розвитку національної інформаційної інфраструктури, впровадженню новітніх технологій, наповненню внутрішнього та світового інформаційного простору достовірною інформацією про Україну, а також забезпеченню неухильного дотримання конституційного права громадян на свободу слова, доступу до інформації, недопущення неправомірного втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у діяльність засобів масової інформації, дискримінації в інформаційній сфері і переслідування журналістів за політичні позиції тощо.

Права і свободи мають бути складовою формування інтересів людини і громадянина. На основі їх інтересів формуються інтереси населення України, тобто суб'єктом національних інтересів має бути саме український народ. Б. Кормич зазначає: «Для формування певного національного інтересу необхідний пошук балансу між інтересами народу та інтересами окремої людини. Оскільки легальність цього національного інтересу обумовлюється його відповідальністю нормам міжнародного права та національного законодавства та його реалізації за допомогою законних методів, то баланс між інтересами нації та окремої людини так само обумовлюється балансом між правами нації та правами людини» [4, с. 31]. Забезпечення прав і свобод людини і громадянина є одним з найважливіших принципів сфери як інформаційної безпеки, так і національної безпеки в цілому.

У цивільному законодавстві також містяться норми, що гарантують фізичним особам реалізацію свого конституційного права

на інформацію. Так, згідно зі ст. 302 Цивільного кодексу України [10] фізична особа має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію. Проте збирання, зберігання, використання та поширення інформації про особисте життя фізичної особи без її згоди не допускається, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Однак фізична особа, яка поширює інформацію, отриману з офіційних джерел, не зобов'язана перевіряти її вірогідність і не несе відповідальність в разі її спростування. Водночас у статтях 285 і 305 Цивільного кодексу України передбачено право фізичних осіб на інформацію про власний стан здоров'я та право на ознайомлення з особистими паперами, переданими до фонду бібліотек чи архівів.

Отже, основою адміністративно-правового статусу громадян в інформаційній сфері є регламентовані права, свободи, охоронювані законом інтереси особи та гарантії їх реалізації, а також обов'язки, пов'язані з отриманням та поширенням необхідної для них інформації. При цьому, основоположне значення має право на інформацію як самостійне, основоположне конституційне право громадянина, що тісно пов'язане з іншими конституційними правами та в окремих випадках гарантує їх ефективну реалізацію. З урахуванням раніше проведених досліджень можна стверджувати, що категорія «інтерес» не існує сама по собі та є частиною тріади: цінності, інтереси та цілі. Відповідно, у відношенні особистості – цінності, інтереси та цілі особистості; у відношенні держави – це національні інтереси, національні цінності, національні цілі; у відношенні світового співтовариства – цінності, інтереси та цілі світового співтовариства. В свою чергу, сутність національних інтересів полягає в необхідності забезпечити необмежене в часі безпечне існування держави в якості самостійного суб'єкта, постійного зростання всіх складових могутності держави – політичної, економічної, військової, наукової і т. д., а також стабільний розвиток індивіда, суспільства. При цьому в якості незмінного постійного змісту національного інтересу необхідно виділити задачу забезпечення безпеки держави, основним обов'язком якої є забезпечення безпеки та розвитку індивіда та суспільства [11, с. 65].

Таким чином, інтереси інформаційної безпеки витікають із таких цінностей, як права людини, свобода, економічне процвітання.

Саме тому, головним інтересом для України є її становлення як вільної незалежної нації при збереженні її фундаментальних цінностей і інститутів безпеки, серед яких інформаційна безпека посідає чільне місце.

Список використаних джерел та літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відом. Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650 (в ред. закону України від 13.01.2011 р.)
3. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 9 січ. 2007 р. № 537-V // Відом. Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.
4. Кормич Б. А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи : навч. посіб. / Б. А. Кормич. – Київ : Кондор, 2008. – 382 с.
5. Недюха М. П. Правова ідеологія українського суспільства : монографія / М. П. Недюха. – Київ : «МП Леся», 2012. – 400 с.
6. Медвідь А. М. Інформаційна безпека в умовах модернізації України / А. М. Медвідь, Т. О. Курчина // Проблеми модернізації України : зб. наук. пр. – Вип. 1 : Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. «Модернізація України: проблеми та технології успішності (питання економіки, права, соціології, освіти і культури)», 12 листоп. 2015 р. / [редкол.: А. М. Подоляка (голова) та ін.]. – Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2015. – С. 188-193.
7. Общая теория прав человека // Отв. ред. Е. А. Лукашова. – М. : Изд-во НОРМА. –1996. – 520 с.
8. Агапов А. Б. Организационно-правовые проблемы информационного обеспечения государственных органов : автореф. дис. на соиск. науч. степени д-ра. юрид. наук : спец. 12.00.07 / А. Б. Агапов. – М., 1995. – 38 с.
9. Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України : монографія / В. А. Ліпкан. – Київ : Текст, 2003. – 600 с.
10. Цивільний кодекс України: Закон України // Відом. Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
11. Курило В. І. Адміністративно-правові проблеми забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні в умовах

євроінтеграції : монографія / В. І. Курило, О. В. Славна ; за заг. ред.
В. І. Курила. – Київ : НУБіП України, 2014. – 144 с.

В. Р. Авсієвич,

учень 9 класу

Науковий керівник: О. В. Степанова,

вчитель-методист

(м. Хмельницький)

З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ

У двадцять першому столітті обчислювальна техніка стала невід’ємною складовою життя людини. Але, перш ніж досягти сучасного рівня, обчислювальна техніка пройшла тривалий шлях розвитку. Загалом усю її історію можна поділити на три етапи – домеханічний, механічний та електронно-обчислювальний.

Домеханічний період розпочався дуже давно, щойно люди навчилися рахувати на пальцях. Якщо предметів, які потрібно порахувати, було багато, замість пальців використовували невеличкі камінці. З них складали пірамідки, зазвичай із 10 камінців (за кількістю пальців на руці). Наступний крок – створення переносного обчислювального інструмента, схожого на сучасну рахівницю, – абака.

Усі основні ідеї, які в основі роботи комп’ютерів, були викладені ще 1833 англійським математиком Чарлзом Беббіджем. Він розробив проект машини для виконання науковим установам та технічним розрахункам, де вигадав основні складові сучасного комп’ютера. Для введення та виведення даних Беббідж пропонував використовувати перфокарти – аркуші з щільного паперу з інформацією, яка наносилася за допомогою отворів. Тоді перфокарти вже використовувались у текстильній промисловості. Управління такою машиною мало здійснюватися програмним шляхом.

Але неможливо точно відповісти на питання, хто саме винайшов комп’ютер. Річ у тому, що комп’ютер не є винаходом однієї людини. Комп’ютер увібрав у собі ідеї та технічні рішення багатьох

учених та інженерів. Розвиток обчислювальної техніки стимулювався потребою у швидких та точних обчислюваннях і тривав сотні років. У процесі розвитку обчислювальна техніка ставала дедалі більш досконалою. Цей процес триває і в наш час.

Україна завжди була і є площиною для передових розробок в галузі розробки комп'ютерної техніки. Величезна кількість людей різних професій розробляли, втілювали в життя свої винаходи, запроваджуючи їх у всі сфери нашого життя.

Відомий хімік, засновник термохімії – професор Олександр Миколайович Щукар'єв повторив і вдосконалив «логічне піаніно» Джевонса [1, с. 2], створивши «Машину логічного мислення». Професор О. М. Соков у своїй статті дав винаходу пророчу назву «Мисляча машина» [2, с. 14]. В якості очної демонстрації роботи своєї машини О. М. Щукар'єв задавав їй різні логічні задачі, на які люди не давали однозначну відповідь. Але машина працювала бездоганно і чудово впоралася із завданням. Наводимо приклад однієї з таких задач. Машині були задані такі твердження: срібло є метал; метали є провідники; провідники мають вільні електрони; вільні електрони під дією електричного поля створюють струм, машина отримала такі логічні висновки:

- не срібло, але метал (наприклад, мідь) є провідником, має вільні електрони, які під дією електричного поля створюють струм;
- не срібло, не метал, але провідник (наприклад, вуглець) має вільні електрони, які під дією електричного поля створюють струм;
- не срібло, не метал, не провідник (наприклад, сірка) не має вільних електронів і не проводить електричний струм.

Проаналізувавши розвиток електроніки [3, с. 18], нами зроблено висновок, що вся сучасна електротехніка базується на понятті р-п переходу. Видатним українським фізиком Вадимом Євгеновичем Лашкар'євим було застосовано практичне використання р-п переходу у транзисторі. За останні 65 років у транзисторів не знайшлося відомих конкурентів. На нашу думку, саме з винаходу транзистору і пішов розвиток ЕОМ, так як цей радіоелемент є «цеглинкою» будь-якого цифрового пристрою.

На науковому обґрунтуванні [4, с. 78], р-п-перехід (р – від positive, n – negative) – це ділянка простору на з'єднанні двох напівпровідників р- та n-типу, де відбувається перехід від одного типу провідності до іншого. Електрична провідність матеріалу залежить від

того, як міцно ядра його атомів затримують електрони. Атоми в кристалах напівпровідників утворюють ґратки, в котрих зовнішні електрони пов'язані силами хімічних чинників. У чистому вигляді напівпровідники подібні до ізоляторів: вони погано проводять струм або не проводять узагалі, проте якщо до кристалічної ґратки додати невелику кількість атомів певних елементів (домішок), їхня поведінка кардинально змінюється. Відтак виявилось, що напівпровідник із домішками має властивість пропускати електричний струм, тобто відзначається провідністю, величина якої за певних дій може змінюватися у широких межах.

Проаналізувавши розвиток історію розвитку ЕОМ, ми прийшли до висновку, що перший в Європі комп'ютер був створений в Україні в 1951 році. Перша ЕОМ називалася Малою електронною лічильною машиною – рос. «МЭСМ» [5, с. 128]. ЕОМ налічувала 6000 електронних ламп і ледь вмістилася в лівому крилі будівлі гуртожитку колишнього монастирського селища Феофанія в 10 км від Києва. «МЭСМ» була створена в лабораторії обчислювальної техніки Інституту електротехніки АН УРСР під керівництвом академіка Сергія Олексійовича Лебедева.

«МЭСМ» займала найбільшу кімнату площею 60 м² у лівому крилі лабораторії в Феофанії і працювала з небувалою на ті часи швидкістю – 3 тисячі операцій за хвилину (для порівняння, сучасні комп'ютери виконують мільйони операцій за секунду) і могла виконувати операції віднімання, додавання, множення, ділення, зміщення, порівняння з урахуванням знака, порівняння за абсолютною величиною, передачі чисел з магнітного барабану, складання команд. У машині були використані електронні лампи (6000 штук) загальною потужністю споживання в 25 кВт.

Перший запуск «МЭСМ» запам'ятався саме «ламповою проблемою»: при включенні машини 6000 ламп, що запрацювали одночасно, перетворили приміщення в тропіки. Технікам довелося терміново розбирати стелю, щоб відвести з кімнати хоча б частину тепла.

У 1958 році в Києві розпочалася активна робота над створенням універсальної керувальної машини. За розробку машини взявся Борис Михайлович Малиновський, який став головним конструктором, науковим керівником роботи був Віктор Михайлович Глушков.

За 10 років було випущено понад 500 машин. Використовувалася в багатьох перших керуючих системах промислового і спеціального призначення. Розроблено теорію цифрових автоматів, що стала теоретичною основою при проектуванні ЕОМ [6, с. 8-34].

Машина мала бути напівпровідниковою, мало розрядною [6, с. 36] (26-розрядною – на той час цього було достатньо для керування технологією у більшості процесорів). Середня швидкодія, виходячи з обраних застосувань, мала становити 10 тис. операцій на секунду. Пристрій пам'яті на феритових осердях 0,5 мм в діаметрі (складався із секцій, щоб була можливість змінювати обсяг пам'яті).

Однією з особливостей була наявність вбудованого в машину пристрою зв'язку з об'єктом – змінної (залежно від об'єкта керування) сукупності пристроїв із підключенням до датчиків та виконавчих органів об'єкта, керованого від машини.

Використання транзисторів замість ламп і мініатюрних осердь в запам'ятовуючому пристрої забезпечили високу надійність і невеликі розміри машини.

Для пристрою вводу/виводу програм та даних обрали пристрої введення даних із перфострічки та цифродрук з електричним приводом, що широко застосовувалися на той час.

На думку вченого Віктора Михайловича Глушкова (1959 рік), виникла необхідність розробити машину для інженерних розрахунків. Він висунув ідею інтелектуалізації майбутньої машини і запропонував створити для неї оригінальну мову програмування, близьку до людської (але не усної, а математичної). Так, на початку 60-х років у Києві вперше з'явилися попередники персональних ЕОМ [6, с. 92].

Наприкінці 1950-х рр. з'явилася нагальна потреба автоматизації інженерних розрахунків. Тож в Обчислювальному центрі, а потім в Інституті кібернетики АН УРСР та Спеціальному конструкторському бюро (СКБ) інституту в 1960 рр. під керівництвом В. М. Глушкова були створені спочатку ЕОМ «Промінь», а згодом лінійка машин «МИР», які передували персональним комп'ютерам.

ЕОМ «Промінь» стала новим словом у світовій практиці: вона мала багато технічних новинок, зокрема пам'ять на металізованих картах і так зване ступеневе мікропрограмне керування. Серійне виробництво ЕОМ «Промінь» було розпочато в 1963 році на Сіверодонецькому заводі обчислювальних машин.

«Промінь» працював у двійково-десятковій системі числення, а обсяг його оперативної пам'яті становив 140 слів. Команди вводили в систему за допомогою штекерів або записували на металеві перфокарти (по 10 на кожну карту). Обсяг пам'яті становив 100 карт: на 80 з них зберігали команди й проміжну інформацію, на 20 – константи. «Промінь» мав одноадресну систему команд. Набір цих команд складався з 32 операцій. Середня швидкість обчислень становила 1000 операцій додавання (або 100 операцій множення) за хвилину. Числову інформацію вводили за допомогою клавіатури, а результат відображався на табло з десятковими індикаторними лампами.

У 1965 році, вдосконалюючи малі машини, В. М. Глушков задумав створити цілу серію машин для широкого кола інженерно-конструкторських і математичних завдань. Перша машина дістала назву «МИР» (рос. машина для инженерных расчётов – машина для инженерних розрахунків). Її можна було розмістити в невеличкій кімнаті. Щоб зробити розрахунки, користувач мав сісти до столу з електричною друкарською машинкою (з її допомогою можна було вводити й виводити інформацію). Мовою програмування машини «МИР» був «Алмир-65», що являв собою «русифікований розширений варіант» мови «Алгол-60».

У листопаді 1976 року уніфікованими ЕОМ «Карат» [7, с. 58] почали оснащувати кораблі військово-морського флоту. Малогабаритна й надійна обчислювальна машина з дуже високими функціональними параметрами докорінно змінила ситуацію в морському приладобудуванні, значно спростивши створення сучасних комп'ютеризованих радіоелектронних систем на флоті.

В 1963 році Вілен Миколайович Плотніков демонструє базові елементи для нових розробок – плоскі мікромодулі (ПММ), освоєні й дороблені в його лабораторії. Вперше в Україні й колишньому СРСР були створені придатні до серійного виробництва універсальні елементи, що давали змогу проектувати ЕОМ та іншу цифрову апаратуру на найвищому, на той час, технічному рівні.

ПММ складалися з мікроелементів, змонтованих по обидва боки друкованої мікроплати розміром 9 x 17 мм з перпендикулярними до неї штирковими выводами, розміщеними на відстані 4 мм один від одного. Щоб захистити ПММ від механічних і кліматичних впливів, його вкладали в тонкостінний алюмінієвий корпус і заливали

компаундом. Корпус ПММ 4Н02 мав розміри 17,5 x 9,5 x 6,3 мм, а його маса не перевищувала двох грамів.

В. М. Плотніков поставив нове завдання – створити ЕОМ, яку б визнав флот. Потрібні були мініатюрніші за ПММ і надійніші елементи. На той час уже з'явилися перші (ще недосконалі) інтегральні мікросхеми вітчизняного виробництва. Вже мали з'явитися й великі інтегральні схеми (ВІС) [8, с. 82]. Керівник НДІРЕ Іван Васильович Кудрявцев підтримав ініціативу В. М. Плотнікова застосувати ці елементи для створення ЕОМ нового технічного рівня.

Ми проаналізували розвиток матеріальної бази і прийшли до висновку, що почався новий етап – створення багатокристальних інтегральних мікросхем. Це був зовсім новий напрям у розробці елементної бази обчислювальної техніки. За кілька років стало відомо, що аналогічні елементи (мультичіпи) розробили в США й застосували у військовій апаратурі.

Нові багатокристальні мікросхеми класифікували як гібридні великі інтегральні схеми (ГВІС). Вони мали назву ГВІС «Вардува», а згодом – «серія 240».

Малогабаритна й надійна обчислювальна машина з дуже високими функціональними параметрами докорінно змінила ситуацію в морському приладобудуванні.

У машинах почали використовувати сучасніші конструкційні матеріали й нову елементну базу. Пам'ять на великих інтегральних схемах повністю витіснила пристрої на магнітних стрічках. З'явилася модифікація «Карат-КМ-Е» на секційних мікропроцесорних великих інтегральних схемах. Щоб обробляти інформацію, яка надходила від радіолокаційних систем з фазованими антенними ґратками, розробили модифікацію «Карата» із швидкістю 2,5 мільйона операцій на секунду. Розвивалася й розширювалася крос-система автоматизації написання й налагодження програм, з'являлися новітні інструментальні ЕОМ. Програмісти, налагоджуючи програми для «Карата», могли працювати на звичайній персональній ЕОМ, приєднаній до центрального комплексу.

У 60-ті роки минулого сторіччя на базі невеликої Лисичанської філії Московського СКБ, яка забезпечувала комп'ютерну автоматизацію Лисичанського хімкомбінату, на Донбасі, в містечку Сіверодонецьку, з'явився центр промислової системотехніки – Науково-виробниче об'єднання (НВО) «Імпульс»

[4; 1]. В основу роботи науково-виробничого об'єднання «Імпульс» поклали ідею створення серійних засобів керуючої обчислювальної техніки для різноманітних об'єктів автоматизації.

З 1965 року почалася дослідна експлуатація першої інформаційно-керуючої системи, що мала назву «Автодиспетчер». В 1967 році її впровадили в цілодобову експлуатацію, і вона пропрацювала на комбінаті понад 24 роки. Пристрій зв'язку з об'єктом системи «Автодиспетчер» був комбінованою телемеханічною підсистемою, що могла вимірювати 360 миттєвих значень параметрів, 120 інтегральних значень параметрів, 360 двопозиційних сигналів з циклом 20 секунд, 200 миттєвих двопозиційних сигналів.

Обчислювальна частина «Автодиспетчера» була побудована на феритово-діодних логічних елементах, мала феритову пам'ять на 1860 двадцятирозрядних числа і феритову пасивну пам'ять на 5632 двадцятирозрядних числа. Арифметичний пристрій оперував вісімнадцятирозрядними числами з фіксованою комою. Система команд була одноадресна, кількість операцій – 28. На той час працювала тільки одна фіксована програма, написана машинними кодами.

Наступним етапом автоматизації виробництва на Лисичанському заводі стало створення тривірневої системи технічних засобів для оперативного керування складними виробництвами СОУ-1. Її від самого початку розробляли як серійну. Структура й архітектура цієї системи випереджали свій час, вона складалася з трьох машин.

Обчислювальний комплекс КВМ-1 міг виконувати 256 різних операцій зі швидкістю 100 тисяч операцій за секунду. Система мультипрограмування, що реагувала на 80 асинхронних запитів, давала змогу створити операційну систему реального часу з потужними діагностичними засобами. Машина мала пульт взаємодії оператора з процесом у режимі діалогу з двобарвним друком. Цікавою особливістю КВМ-1 було те, що для неї розробили спеціальний набір логічних елементів на тунельних діодах і транзисторах, який забезпечив високу продуктивність машини.

Обчислювальні комплекси М2000, М3000 системи застосували в системі резервування місць на авіалініях Аерофлоту «Сирена».

Згодом підприємство розробило ще міні-ЕОМ «Параметр». Вихідні коди одного з варіантів операційної системи міні-ЕОМ американської компанії «Hewlett-Packard» HP2116, що потрапили до рук розробників, остаточно визначили архітектуру нової міні-ЕОМ «Параметр». Після ЕОМ «Параметр» в об'єднанні створили ЕОМ М6000, а також опрацювали системні й технологічні стандарти, які дали змогу одночасно проектувати й готувати виробництво ЕОМ.

В грудні 1970 року з наказу міністра електронної промисловості створено Науково-виробниче об'єднання «Кристал», до якого ввійшли: НДІ «Мікроприлад», Київський завод напівпровідникових приладів і дослідний завод «Мікроприладу». НВО «Кристал» мало спроектувати й запустити у виробництво великі інтегральні схеми на транзисторах МОН (спочатку із ступенем інтеграції понад 1000 транзисторів, а згодом – до 100 тисяч і вищим; розміри елементів треба було зменшити до 1 мікрона).

Протягом 1972–1973 років у «Мікроприладі» розгорнули систему машинного проектування на базі «БЕСМ-6» та інших ЕОМ, яка дала змогу проектувати великі інтегральні схеми з високим ступенем інтеграції. Тривалість проектування великих інтегральних схем зменшилася до 50–70 днів.

У 70-ті й 80-ті роки тут виробляли спроектовані самотужки інтегральні схеми (зокрема близько 30 типів великих інтегральних схем), клавішні ЕОМ, калькулятори, мікроконтролери, мікро-ЕОМ та ін. НВО «Кристал» забезпечило успішний розвиток багатьох галузей промисловості не тільки в Україні, а й у колишньому СРСР. Завдяки йому була створена цифрова радіоелектронна апаратура літаків, ракет, кораблів, а також електронні засоби для сучасної побутової техніки (радіоприймачів, магнітофонів тощо). Тепер у «Кристалі», що став приватною компанією, проектують і виготовляють інтегральні схеми для деяких зарубіжних країн.

Потреби суспільства змушують нас пристосовуватися до життя в умовах жорстокої конкуренції. На перший погляд може здаватися, що сьогодні немає необхідності розвивати галузь комп'ютерної індустрії в Україні. Існує безліч іноземних компаній, які пропонують техніку за привабливими цінами. Але необхідно враховувати той факт, що саме завдяки наполегливій праці наших учених вдалося створити ряд потужних ЕОМ у минулі роки.

Аналіз історії нам необхідний для того, щоб зробити висновки та йти далі. Відтік спеціалістів за кордон через більш високу зарплату та рівень життя лишає нашу державу того наукового потенціалу, який раніше вже з перших днів своєї творчої роботи втілював ідеї в реальність.

Ми паралельно з такими іноземними компаніями, як IBM, Intel, створювали власну комп'ютерну техніку, застосовували її в різних галузях, у повсякденному житті. Зараз, на жаль, є великий розрив між Україною та нашими закордонними конкурентами, який стався через занедбане виробництво, його закриття та знищення, відтік спеціалістів.

Але ми вважаємо, що сучасні навчальні заклади готують достатню кількість фахівців, які б змогли не тільки користуватися закордонною технікою, а й відродити власне виробництво, починаючи з розробки елементної бази, закінчуючи готовими виробами. Виробництво комп'ютерної техніки є прибутковим, надає можливість сотням тисяч людей різних професій мати пристойну високооплачувану роботу. Зараз поступово відроджується виробництво по збиранню готової комп'ютерної техніки на базі готових іноземних виробів, поступово зростають зарплати фахівців у цій галузі. Проте необхідно розуміти, що це має відбуватися дуже швидкими темпами.

Нам треба пригадати історію, де наша славетна земля була сповнена видатними вченими, першопрохідцями у галузі ЕОМ. Чим скоріше ми зрозуміємо, що без виробництва немає економіки, тим міцнішою та незалежною буде наша держава у всіх її галузях.

Список використаних джерел та літератури:

1. Малиновський Б. М. Відоме і невідоме в історії інформаційних технологій в Україні. – Київ : Інтерлінк, 2004. – 195 с.
2. Сергеев К. Н. Машина механического мышления / К. Н. Сергеев // Вокруг света. – 1914. – № 18. – С. 4-14.
3. Морзе М. В. Информатика : експерим. підруч. для 10 кл. / М. В. Морзе. – Київ : Вид. Корбуш, 2015. – 592 с.
4. Малиновський Б. М. Академік В. Глушков. – Київ : Наукова думка, 1993. – 138 с.
5. Малиновский Б. Н. Цифровые управляющие машины и автоматизация производства. – М. : Машгиз., 1963. – 189 с.

6. Малиновский Б. Н. Документальная трилогия. – Киев : Горобець, 2011. – 254 с.

7. Грузін Д. В., Лебедєв С. О. // Енциклопедія історії України : у 10 т. / [редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.] ; Ін-т історії України НАН України. – Київ : Наук. думка, 2009. – Т. 6. – 62 с.

8. Малиновский Б. Н. История вычислительной техники в лицах / Б. Н. Малиновский. – Киев : фирма «КИТ», ПТОО «А.С.К.», 1995. – 384 с.

Л. Г. Дубина,
кандидат педагогічних наук, доцент
(м. Хмельницький)

ДІЛОВА ГРА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

На сучасному етапі розвитку освітнього простору в Україні виникла гостра необхідність орієнтації змісту і технологій навчання на розвиток індивідуальності майбутнього спеціаліста. Рівень прогресивності сучасних фахівців визначається високим рівнем професійних якостей, комунікативної компетентності та культури спілкування. Діяльність фахівця будь-якого профілю характеризується системою суб'єкт-суб'єктних відносин та взаємодій, а її результативність значною мірою залежить від знань особливостей професійного спілкування, мовленнєвого етикету та володіння нормами мовленнєвої поведінки.

Суттєвий потенціал у цьому аспекті мають інтерактивні технології навчання. Серед таких технологій чільне місце посідають ігрові технології, зокрема використання ділових ігор.

Феномен гри привертає до себе увагу мислителів, філософів, соціологів, психологів і педагогів упродовж усієї історії людства. Нині практично в усіх сферах управлінської діяльності країн світу популярними стають ділові ігри, які належать до наймолодших.

Відомими фахівцями у галузі ділових ігор є М. Бірнштейн, В. Дудченко, В. Комаров, Ю. Красовський, В. Макаревич, І. Сироежин та ін. На доцільність і необхідність їх використання у

підготовці фахівців вказують В. Бабурін, Я. Бельчиков, А. Вербицький, М. Воронка, О. Грищенко, Т. Долбенко, В. Єфімов, Н. Кудінова, О. Парубок, П. Підкасистий, І. Ситник, В. Соловієнко, В. Христинко, П. Щербань, Ж. Яворська та ін. У своїх працях вчені розкривають загальні правила організації, конструювання й проведення ділових ігор.

У науковій літературі під поняттям «ділова гра» розуміють моделювання реальної діяльності у спеціально створеній проблемній ситуації. Ділова гра виступає «засобом і методом підготовки та адаптації до трудової діяльності та соціальних контактів», методом активного навчання, який сприяє досягненню конкретних завдань, структурування системи ділових стосунків учасників [3, с. 243].

В цілому ігрова діяльність виконує такі функції: комунікативну (засвоєння діалектики спілкування), ігротерапевтичну (перемога труднощів, які виникають у різних видах життєдіяльності), діагностичну (сприяння самопізнанню), соціалізаційну (включення в систему суспільних відносин).

Ділова гра як одна з результативних форм навчання дає змогу підвищити якість навчально-виховного процесу шляхом наближення студентської аудиторії до реальних подій їх майбутньої професійної діяльності та можливістю безпосередньої участі у вирішенні комплексних завдань.

Метою ділової гри є накопичення певного обсягу мовного матеріалу та засвоєння різних способів комунікативної поведінки за допомогою імітаційного моделювання.

Ділова гра дає можливість студентам не боятись помилок і активізувати власний творчий потенціал. Учасники гри стають конкретними носіями виробничих відносин, які складаються в колективі.

Вчені виділяють ряд особливостей ділових ігор:

– *по-перше*, під час використання ділових ігор процес навчання максимально наближений до реальної практичної діяльності. Будь-яка ділова гра є імітаційним методом навчання;

– *по-друге*, ділова гра є ігровим методом навчання. Всі учасники виконують певні ролі і відповідно до них приймають управлінські рішення;

– *по-третє*, ділова гра є колективним методом навчання. В ділових іграх рішення виробляються колективно;

– *по-четверте*, в ділових іграх спеціальними засобами створюється емоційний настрій гравців [1; 3; 5; 6].

Основою ділової гри є створення імітаційної та ігрової моделей.

Імітаційна модель містить такі компоненти: методичне та технічне забезпечення, ігрові цілі, ролі і функції гравців, сценарій і правила гри.

Імітаційна модель відображає обраний фрагмент реальної дійсності, який можна назвати прототипом чи об'єктом імітації, задаючи предметний контекст професійної діяльності фахівця у навчальному процесі.

Ігрова модель є фактично способом опису роботи учасників про імітаційну модель, що передає соціальний контекст професійної діяльності фахівців. Компонентами ігрової моделі є: методичне та технічне забезпечення, педагогічні цілі, предмет гри, модель взаємодії гравців, система оцінювання.

Ділові ігри, які викладачі використовують у процесі розвитку комунікативної компетентності майбутніх спеціалістів, виконують певні педагогічні завдання як дидактичного так і виховного характеру. Зокрема, дидактичні педагогічні завдання гри полягають у закріпленні системи знань в галузі конструювання ділової гри; вдосконаленні навичок прийняття колективних рішень; розвитку у студентів комунікативних умінь. У свою чергу, виховні педагогічні цілі передбачають: спонукання студентів до творчого мислення; вироблення установки на практичне використання ділової гри; подолання психологічного бар'єру у спілкуванні. Ігрові цілі мають на меті розробку варіантів проекту ділової гри та демонстрацію прийомів створення ігрового контексту. Предмет гри – це предмет діяльності учасників гри, що у специфічній формі замінює предмет реальної професійної діяльності.

Сценарій – це базовий елемент ігрової процедури. Під сценарієм ділової гри розуміють опис у словесній чи графічній формі предметного змісту, який виражається у характері та послідовності дій гравців, а також викладача, що веде гру. У сценарії відображено загальну послідовність гри, зазначено основні етапи, операції та кроки. Практичний досвід дає підстави стверджувати, що найдоцільніше сценарій гри представляти у вигляді блок-схеми.

Ролі і функції гравців повинні адекватно відбивати «посадову картину» того фрагменту професійної діяльності, що моделюється в грі. В свою чергу правила гри – відображають характеристики реальних процесів і явищ, що мають місце у прототипах дійсності, що моделюється. При цьому, у правилах гри необхідно відобразити те, що як створювані в грі моделі, так і сама гра є спрощенням дійсності.

Система оцінювання гри повинна забезпечувати, з одного боку, контроль якості прийнятих рішень з позицій норм і вимог професійної діяльності, а з іншого боку – сприяти розгортанню ігрового плану навчальної діяльності.

Зазначимо, що залишаючись педагогічним процесом, навчальна ділова гра є відтворенням контексту майбутньої спеціальності у її предметному і соціальному аспектах. У такій грі реалізується колективна форма навчальної діяльності, а також моделі діалектики професійної діяльності. У процесі гри засвоюються норми професійних та соціальних дій, а також принципи безконфліктного спілкування.

Моделюючи або імітуючи умови і динаміку відносин між студентами, ділова гра служить засобом актуалізації, застосування і закріплення знань і засобом розвитку комунікативної компетентності. Цей ефект досягається за рахунок взаємодії учасників гри. Отже, для досягнення поставлених навчальних цілей передбачають реалізацію в діловій грі п'яти психолого-педагогічних принципів. А саме: імітаційного моделювання ситуації; проблемності змісту; рольової взаємодії у сумісній діяльності; діалогічного спілкування; двоплановості ігрової навчальної діяльності [5].

Принцип імітаційного моделювання передбачає розробку імітаційної моделі майбутньої діяльності у соціальній сфері та ігрової моделі професійної діяльності.

Принцип проблемності змісту гри передбачає, що у предметний матеріал гри закладаються навчальні проблеми, побудовані у вигляді системи ігрових завдань комунікативного характеру, в яких міститься певний тип протиріч, які неодмінно необхідно розв'язати в ході гри.

Принцип сумісної діяльності базується на імітації фахових функцій спеціалістів-психологів через їх рольову взаємодію. Принцип діалогічного спілкування і взаємодій партнерів є необхідною умовою співпереживання і розв'язку проблемної ситуації.

Принцип двоплановості ігрової навчальної діяльності дає можливість проявити творчу ініціативу та зобов'язує викладача закласти в гру такі ситуації, при яких її учасники змогли б діяти свідомо.

Таким чином, практичну діяльність із розробки ділової гри варто розпочинати із створення двох моделей – імітаційної та ігрової. Імітаційна модель одержує своє втілення в таких компонентах як: мета, предмет гри, графічна модель взаємодії учасників, система оцінювання. Компоненти ігрової моделі – сценарій, правила, мета, ролі і функції гравців.

Творча активність особистості у ділових іграх стимулюється тим, що гра дозволяє відчувати значимість свого «я», проявити творчість, оригінальність, ерудицію, акторські таланти. Тобто, при вдалому розподілі ролей кожний студент може у повній мірі самоствердитися.

Елементи ділової гри можна об'єднати в шість основних блоків: цілеспрямованість (для чого проводиться гра); об'єктивно-ситуаційний блок (що моделює); ігровий блок (хто грає); рольовий (як імітується діяльність в рамках одного ігрового етапу); блок результатів (що досягається після завершення); теоретичний блок.

Конструктивними елементами ділової гри є проектування реальності, конфліктність ситуації, активність учасників, відповідний психологічний клімат, міжособистісне та міжгрупове спілкування, розв'язання сформульованих на початку гри проблем.

Ділова гра є комплексною, багатфункціональною дією, у межах якої сполучено декілька взаємопов'язаних видів діяльності: аналіз і пошук розв'язання проблем, навчання, розвиток, дослідження, консультування, формування колективної діяльності.

Традиційні ділові ігри мають заздалегідь розроблений сценарій, орієнтовані на вирішення типових проблемних ситуацій, мають на меті навчити учасників гри оптимально розв'язувати ці проблеми.

У навчальному процесі ділову гру використовують з метою закріплення знань, які студент здобуває у процесі лекційних і семінарських занять, самостійної роботи.

Застосування ділових ігор під час навчання дає змогу максимально наблизити навчальний процес до практичної діяльності, врахувати реалії сьогодення, приймати рішення в умовах конфліктних

ситуацій, відстоювати свої пропозиції, розвивати в учасників гри колективізм та відчуття команди, отримати результати за досить обмежений час. У спеціально створених умовах студент «проробляє» найрізноманітніші життєві ситуації, які дають йому змогу сформулювати світогляд, відстоювати свою позицію.

Характерними ознаками ділових ігор є: отримання результатів, спрямованих на розв'язання проблем за короткий проміжок часу; зацікавленість учасників гри, а отже, й підвищена, порівняно з традиційними методами, ефективність навчання; науково-педагогічний працівник безпосередньо перевіряє знання студентів, їхню підготовку, уміння розв'язувати проблеми.

Ділові ігри можна класифікувати за такими ознаками:

- за часом проведення (ігри без обмеження часу, з обмеженням часу, такі, що відбуваються у реальному часі);
- за оцінкою діяльності (гру кожного учасника оцінюють або ні);
- за кінцевим результатом (ігри, що відбуваються згідно з встановленими правилами, та відкриті ігри);
- за кінцевою метою (навчальні, пошукові, констатуючі);
- за методологією проведення (рольові, групові, імітаційні, організаційно-діяльнісні, інноваційні, ансамблеві ігри);
- за сферою використання (промислові, дослідницькі, навчальні, кваліфікаційні) [5].

Ділова гра, імітуючи окрему ситуацію, дає змогу розв'язувати конкретно сформульовані завдання та проблеми, розробляти методи розв'язання проблем. Вона має жорстку структуру і правила, її головною функцією є вироблення навичок та вмінь діяти у стандартних ситуаціях, пов'язаних з професією.

У вищому навчальному закладі застосовують різноманітні модифікації ділових ігор: імітаційні, операційні, рольові ігри, діловий театр, психо-соціодрама.

Імітаційні ігри передбачають імітування діяльності певної організації, підприємства, навчально-виховного закладу тощо. Можуть імітувати події, конкретну діяльність людей (ділова нарада, обговорення плану) та умови, в яких відбувається подія (зал засідань, кабінет керівника). Сценарій імітаційної гри, крім сюжету подій, містить опис структури і призначення процесів і об'єктів, що їх імітують.

Операційні ігри допомагають відпрацювати виконання конкретних операцій, наприклад, методики проведення ділової наради, бесіди, організації та проведення тренінгових занять тощо. Ігри цього виду проводять в умовах, які імітують реальність.

У *рольових іграх* відпрацьовують тактику поведінки, дій, функцій і обов'язків конкретної особи. Для проведення рольових ігор розробляють модель-п'єсу ситуації, між учасниками розподіляють ролі.

«Діловий театр» передбачає розігрування певної ситуації і поведінки людини в цій ситуації. Студент має мобілізувати весь свій досвід, знання, навички, зуміти вжитися в образ певної особи, зрозуміти її дії, оцінити ситуацію і знайти правильну лінію поведінки.

Основне завдання методу інсценізації - навчити студентів орієнтуватися в різноманітних обставинах, давати об'єктивну оцінку своїй поведінці, враховувати можливості інших людей, встановлювати з ними контакти, впливати на їхні інтереси, діяльність. Для ділових ігор цього виду складають сценарій, де описано конкретну ситуацію, функції і обов'язки діючих осіб, їх завдання.

Психодрама і соціодрама дуже близькі до рольових ігор і «ділового театру». Це також театр, але вже соціально-психологічний, у якому відпрацьовують уміння відчувати ситуацію в колективі, оцінювати і змінювати стан іншої людини, уміння ввійти з нею в контакт. Такі види ігор найчастіше використовують у процесі підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери: учителів, соціальних працівників, практичних психологів тощо.

Як правило, ділова гра складається з таких етапів: ознайомлення учасників гри з метою, завданнями та умовами гри; інструктаж щодо правил проведення гри; утворення учасниками гри робочих груп; аналіз, оцінка та висновки результатів гри.

Проведення ділової гри передбачає дотримання певних етапів. На першому етапі – підготовчому – обґрунтовують вибір гри, визначають ігрові цілі та завдання, формують проблемну ситуацію, розробляють сценарій гри, готують інформаційний і методичний матеріал.

На другому етапі розглядають правила проведення гри та функції гравців.

Третій етап залежить від змісту та форми конкретної гри і полягає в обговоренні учасниками гри поставлених проблем, прийнятті узагальнених рішень, їхньому аналізу.

В процесі організації ділової гри на заняттях у ВНЗ основна увага має приділятися необхідності оволодіння студентами визначеним обсягом професійної лексики, закріпленню набутих комунікативних знань, засвоєнню нового матеріалу і перетворенню його на практичні уміння та навички.

Діяльність учасників гри оцінюється по трьох рівнях: діловому, комунікативному, етичному. Діловий рівень відображає ступінь підготовки, засвоєння матеріалу і професійні знання слухачів. Комунікативний рівень враховує культуру мовлення, лаконічність, логіку у відповідях, тобто комунікативні якості мови.

Ділові ігри відносяться до категорії найскладніших форм групової роботи. Практика показує, що недостатньо підготовлені ігри швидше шкодять, ніж приносять користь. Широке використання ділових ігор дає можливість для обміну думками, виявлення розбіжності в інтерпретації тих чи інших теоретичних ідей, та передбачає удосконалення комунікативної компетенції на психолінгвістичному рівні.

Ефективність ділових ігор визначається ситуаціями, максимально наближеними до реальних, в процесі яких студенти залучені до активної комунікативно-ігрової діяльності професійного спрямування. Ділова гра, що є своєрідною формою взаємодії в системі викладач-студент, студент-студент, студент-група студентів, характеризується своєю поліфункціональністю та може застосовуватись під час навчання на всіх курсах і бути невід'ємною складовою змісту багатьох навчальних дисциплін, особливо професійного спрямування.

Отже, ділова гра належить до активних та ефективних методів навчання. Використання ділових ігор у професійній підготовці майбутніх фахівців створює цілий ряд позитивних моментів:

- підвищується інтерес до навчальних занять і до проблем, які моделюються й розігруються;
- учасники гри набувають навичок прийняття конструктивних рішень;
- самооцінка гравців стає більш адекватною;

– реалізується системний підхід до розв’язання поставленої проблеми, оскільки можна простежити хід прийняття рішень від початку до кінця в умовах «стиснутого часу».

У процесі ділової гри студент ВНЗ будь-якого профілю має змогу зайняти певну активну позицію у змодельованій ситуації, відпрацьовувати тактику поведінки, формувати уміння та навички професійного спілкування.

Список використаних джерел та літератури:

1. Яворська Ж. Ділові ігри та їх роль у підготовці сучасних фахівців / Ж. Яворська // Вісник Львів. ун-ту. – 2005. – Вип. 19. – С. 241-246.
2. Гладуш В. А. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія : навч. посіб. / В. А. Гладуш, Г. І. Лисенко. – Д. : [б. в.], 2014. – 416 с.
3. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. – Київ : Центр учб. літ-ри, 2009. – 472 с.
4. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : монографія / [С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк та ін.] ; за ред. С. О. Сисоєвої. – Київ : ВІПОЛ, 2001. – 502 с.
5. Петрова І. В. Проектування в соціально-культурній сфері : навч. посіб. [Електронний ресурс] / І. В. Петрова. – Київ: 2007. – 372 с. – Режим доступу: http://www.culturalstudies.in.ua/2008_petrova_43.php. – Назва з титул. екрану.
6. Сидоренко Е. В. Тренинг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии [Текст] / Е. В. Сидоренко. – СПб. : Речь, 2007. – 208 с.

Т. Ф. Кирилюк,

вчитель початкових класів

Л. Г. Дубина

кандидат педагогічних наук, доцент

(м. Хмельницький)

ЛІТЕРАТУРНИЙ ТВОРЧИЙ ПРОЕКТ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В умовах переходу загальноосвітніх закладів на новий зміст навчання особливо актуальною в початковій освіті є проблема створення умов для формування та розвитку духовної і творчої особистості молодшого школяра, важливими рисами якої є здатність до творчого сприйняття світу, соціальна, духовно-творча активність та ініціативність, вміння висловлювати свої почуття, думки, давати оцінку побаченому, почутому, емпатійність, потяг до самовдосконалення та самоосвіти упродовж всього життя тощо.

Сьогодні українському суспільству вкрай потрібні творчі люди з розвиненим інтелектом, високим рівнем культури і духовності, здатні до саморозвитку, перетворення власного життя та життя країни на краще. І саме в цьому контексті, на нашу думку, проблема літературно-творчого розвитку школярів, формування їхнього емоційно-ціннісного ставлення до світу набуває особливої актуальності.

Упродовж багатьох років різнобічними дослідженнями поняття творчої активності особистості займалися філософи, психологи, педагоги. Філософські аспекти проблеми висвітлені у працях сучасних вітчизняних філософів В. Андрущенко, І. Бичка, В. Буряка, О. Клепнікова, І. Кучерявого. Дослідженню окресленої проблеми присвячені праці психологів Л. Бецмана, Д. Богоявленської, Л. Виготського, Д. Ельконіна, В. Зінченка, А. Кирсанова, Г. Костюка, О. Леонтьєва, О. Митника, В. Моляко, Я. Пономарьова, В. Роменця, Р. Ткача, Г. Щукіної; педагогів Ф. Байкова, І. Волкова, О. Келя, В. Киричука, Н. Кудряшева, Б. Мітюрова, В. Сухомлинського, у тому числі, педагогів-сучасників Т. Агапової, Ш. Амонашвілі, І. Булака, І. Волощук, А. Горальського, А. Денисюка, О. Захаренка,

Г. Костюшко, В. Кузя, О. Музики, Ю. Реви, О. Савченко,
Л. Смольської, В. Тушевої.

До питань літературно-творчої діяльності учнів початкових класів зверталися Н. Бершадська, П. Блонський, Н. Берхін, Л. Виготський, М. Жинкін, В. Ляудіс, І. Негуре, М. Львов, М. Рибнікова, В. Сухомлинський.

Аналіз наукової літератури та педагогічної практики висвітлює наявність суперечностей між вимогами, які ставляться в умовах реформування сучасної початкової ланки освіти до організації навчально-виховного процесу, та реальним станом навчання учнів початкових класів.

Мета публікації – розкрити особливості використання літературного творчого проекту як засобу формування творчої активності молодших школярів.

Серед сучасних технологій важливе місце займає проектна технологія. Проектна діяльність – нині одна з найперспективніших складових освітнього процесу, тому що створює умови для творчого саморозвитку та самореалізації учнів, формує всі необхідні життєві компетенції, які на Раді Європи були визначені як основні в ХХІ столітті: полікультурні, мовленнєві, інформаційні, політичні та соціальні. Самостійне здобування знань, систематизація їх, можливість орієнтуватися в інформаційному просторі, бачити проблему і приймати рішення відбувається саме через метод проекту.

У сучасній школі можна виділити чотири основні напрями ефективного використання проектної технології:

- ✓ проект як метод навчання на уроці;
- ✓ проектні технології дистанційного навчання;
- ✓ для стимулювання та розвитку творчих здібностей школярів у позаурочній роботі;
- ✓ як метод організації дослідницької діяльності вчителів.

Проект – це індивідуальна, частіше групова або колективна діяльність школярів, яка спрямована на створення певного унікального кінцевого продукту.

Проекти бувають різних типів, в залежності від того, які ознаки покладено в основу типології. Наприклад, залежно від кількості учасників, проекти можуть бути індивідуальними, груповими (2-6 осіб), колективними; залежно від часу, витраченого на реалізацію, проекти можуть бути короткотривалими (1-3 уроки),

середньої тривалості (до місяця), довготривалими (кілька місяців). За тематичною спрямованістю проекти бувають дуже різноманітними: мовні, екологічні, етнографічні, країнознавчі, з прав людини, соціологічні тощо. Не завжди легко визначити тип проекту за тематичною спрямованістю, адже більшість із них за своєю сутністю є міждисциплінарними. Частіше тип проекту визначається за характером діяльності, що в ньому є провідною. За цією класифікацією існують такі основні типи проектів: дослідницькі, інформаційні, творчі, ігрові, практичні (практично орієнтовані).

Розглянемо детальніше літературний творчий проект, оскільки саме такий тип проекту сприяє розвитку літературних творчих здібностей учнів та формуванню творчої активності.

Метою творчого літературного проекту є не лише дослідницька діяльність учнів, а й створення власного творчого продукту (віршів, пісень, казок, оповідань на певну тематику в залежності від обраної теми). Тематику для літературних проектів доцільно обирати вивчення творчості відомих письменників, на матеріалі творів яких можна створити власні творчі продукти.

Структура дослідницької діяльності підпорядковується кінцевому результату, спільним інтересам учасників проекту, які завчасно домовляються про форму представлення власної творчої діяльності: рукописний збірник літературно-художніх творів, альманах, журнал, колективний колаж, відеофільм, вечір, свято тощо.

Власний багаторічний педагогічний досвід переконує, що така форма організації навчально-виховної роботи сприяє максимальному розкриттю творчих здібностей, активізації емоційно-почуттєвої, комунікативної сфер, пізнавальних інтересів та духовного потенціалу молодших школярів. Під час проектної діяльності в учнів формуються навички критичної оцінки отриманої інформації, свідомої трансформації даних на рівень понять, розвивається креативність мислення, без якої неможливе створення чогось нового та глобального. У процесі створення проекту учень отримує досвід, необхідний для його подальшого розвитку як індивідуальності.

Методика роботи в проектах передбачає розподіл завдань між дітьми, організацію процесом здобуття та систематизації інформації – і як підсумок, створення власних творчих продуктів (вірші, оповідання, казки та ін.).

Розвиток дитячої поетичної творчості – це інтегрований безперервний процес, який триває не лише на уроках, а й у позаурочний час.

Проектна діяльність обов'язково передбачає роботу в колективі. Великий інформаційний і технологічний обсяг багатьох проектів примушує учнів об'єднуватися у групи. Така ситуація сприяє становленню індивідуальності, адаптації та соціалізації особистості. Працюючи в команді, діти вчаться взаємодіяти один з одним, вирішувати можливі конфлікти, набувати навичок етичного міжособистісного спілкування, брати відповідальність за вибір рішення, аналізувати результати діяльності та створювати новий творчий продукт, який є підсумком роботи у проекті.

Так, у 2 класі для роботи з дітьми обрано виховний проект «Україна – рідний край», мета якого – поглибити знання про Україну, її народні та державні символи, виховання любові до Батьківщини, рідного краю, його звичаїв і традицій. В ході роботи над проектом учнями були зібрані матеріали про державні та народні символи України, вивчені пісні про Україну. З метою забезпечення ефективності та результативності роботи клас був поділений на 2 великі групи, одна з яких збирала інформацію про державні символи України (герб, гімн, прапор, Конституція України), про столицю України – місто Київ; інша група – інформацію про народні символи України (калина, верба, вишитий рушник, хліб, вінок, чорнобривці, голуб, соловей, лелека). Підсумком роботи стало урочисте свято «Україна – моя Батьківщина», а також колективно складений вірш про Україну.

Цікавими темами для літературних проектів є також вивчення творчості відомих письменників, на матеріалі творів яких можна створити власні творчі продукти.

У 3 класі ефективною була робота у літературному творчому проекті під назвою «Хотіла б я піснею стати» по вивченню творчості української поетеси Лесі Українки. Приклад творчості української поетеси, її любов до українського слова, життєвий оптимізм та чудові поетичні та прозові твори, сповнені любові до рідної Батьківщини, створили сприятливе середовище для виховання любові до Батьківщини, рідної мови, поваги до рідного краю, його звичаїв та обрядів, а також надихнули дітей на власну літературну творчість патріотичного спрямування.

Робота над проектом проходила у 3 етапи.

Перший етап (діагностико-прогностичний) був присвячений теоретичному обґрунтуванню теми проекту, визначенню мети та завдань проекту, організації робочої групи, плануванню роботи та розподілу завдань між учнями. Для роботи в проекті діти були розподілені на групи наступним чином:

- 1 група – Дитинство Лесі Українки.
- 2 група – Батьки Лесі Українки, її освіта.
- 3 група – Хвороба Лесі Українки
- 4 група – Перші вірші Лесі Українки.
- 5 група – Юнацькі роки Лесі Українки.
- 6 група – Місця лікування Лесі Українки.
- 7 група – Твори для дітей Лесі Українки.
- 8 група – Останні роки життя Лесі Українки.

Кожна група вивчала відповідний етап життя та творчості Лесі Українки.

Актуальність теми проекту полягала в тому, що проблема патріотичного виховання особистості школяра – одна з провідних проблем виховання у сучасній освіті, а вивчення життєвого і творчого шляху Лесі Українки містить у собі значний виховний потенціал, оскільки дозволяє виховувати справжніх громадян України, виховує любов до рідного краю, рідного слова, спонукає та надихає на власну творчість.

Метою проекту було:

- ✓ поглибити знання учнів про Лесю Українку, її життєвий та творчий шлях;
- ✓ розкрити багату поетичну душу української поетеси;
- ✓ удосконалювати навички складання віршів, розвивати літературні здібності учнів;
- ✓ розвивати мовлення дітей, збагачувати їхній кругозір та словниковий запас;
- ✓ виховувати любов до Батьківщини, рідної мови, повагу до рідного краю, його звичаїв та обрядів;
- ✓ формувати національну свідомість школяра, громадянські якості, патріотизм, людяність, працьовитість.

Основними завданнями проекту були:

- ✓ зібрати інформацію про життя та творчість Лесі Українки;
- ✓ познайомитися з творами для дітей;

- ✓ розучити пісні про Україну;
- ✓ скласти вірші про Україну;
- ✓ підготувати презентацію про життя та творчість Лесі

Українки;

- ✓ провести свято-звіт «Хотіла б я піснею стати».

В ході роботи над проектом в учнів **формувалися такі**

навички:

- ✓ знаходження, систематизації, класифікації, аналізу інформації;
- ✓ публічного виступу (ораторське мистецтво);
- ✓ співробітництва.

уміння:

- ✓ представити інформацію в доступному, естетичному вигляді;
- ✓ виражати свої думки, доводити свої ідеї;
- ✓ працювати в групі, команді;
- ✓ працювати самостійно, робити вибір, приймати рішення;
- ✓ втілювати свої творчі задуми.

Розширювалися та поглиблювалися знання учнів у різних галузях.

Розвивалися літературні здібності.

Підвищувалася самооцінка тих дітей, які з різних причин вважали себе неуспішними.

Другий етап був присвячений практичному втіленню мети та завдань проекту (збір відповідної інформації, вивчення пісень та віршів Лесі Українки, написання творів). Під керівництвом вчителя діти знаходили і відбирали інформацію відповідно до своєї теми. На виховних годинах відбирали та вивчали українські народні пісні, працювали над складанням віршів про Україну.

Третій етап передбачав аналіз отриманих даних, оформлення висновків і результатів проекту.

Підсумки проекту були підведені у вигляді учнівських виступів-презентацій зібраного матеріалу. Кожен учень виступав із доповіддю перед однокласниками, розповідаючи про певний період життя поетеси. Узагальнюючим підсумком проекту було підсумкове свято-звіт «Хотіла б я піснею стати», на якому діти розповідали фрагменти біографії поетеси, читали її вірші, співали українські

пісні, вивчені упродовж роботи над проектом, інсценізували сценки з життя Лесі Українки, танцювали українські таночки.

Творчим продуктом, створеним в ході роботи над проектом стали вірші учнів 3-Г класу Хмельницького НВК № 2 про Україну, створені під час роботи в проєкті:

Я маленький українець,
Народився в Україні.
Вся малеча України
Прославляє Батьківщину!
Руслан Байгельдінов

Україна – моя Батьківщина,
Я твоя щаслива дитина.
Україна – мій рідний край,
Україно моя, процвітай!
Дар'я Бондар

Є в світі єдина
Красива країна.
Зелена, квітуча
Моя Україна!
Назар Швець

Моя Україна –
Це рідна колиска,
Оспіваний в пісні
Квітучий мій край!
Іванна Маруняк

В Україні широкі лани,
В Україні зелені луки,
Солов'ї щебечуть в гаях,
Прославляючи неньку в піснях!
Уляна Нацубська

Україна – рідний край.
Гори, поле, річка, гай.
Цвіт калини навесні
Солов'їний ніжний спів.
Влад Ковальчук

Батьківщина моя ненька,
Україна ти рідненька.
Дуже люблю я тебе я
Колосистії поля,
І сади квітучі,
І народ співучий.
Богдан Смоляк

У всьому світі серцю мила
Ти наша рідна Україна.
Для тебе ми пісні співаєм,
Про тебе вірші ми складаєм,
Твою природу бережемо,
Бо тут з дитинства ми живемо!
Сергій Казмірук

Моя Україна

Де у світі краще жити
Працювати і радіти,
Де барвіночок зелений
Стелиться до хати.
Де найкращі квітнуть квіти,
Де сміються щиро діти,

Де гуляє свіжий вітер,
Де співають солов'ї
Та курличуть журавлі.
Це звичайно на Вкраїні,
Моїй неньці-Україні.
Крістіна Фабіян

Рідна матір Україна,
Я до тебе завжди лину.
Українці – це родина,
В радості й в біді єдина
Україна, Україна!
Ріки, гори і долина,
Вільні люди і земля –
Батьківщина це моя.
Поле жовте, колосисте,
Сонце в небі променисте.
Рідні духу ці стежки,
Тут живемо я і ти!

Юрій Солодов

Спитай мене:
«Чому люблю я Україну?»
Бо в ній зростаю я,
Живе моя родина.
Щебечуть солов'ї,
Тихенько вітер віє.
І в небі синім
Зірочки ясніють.
Цвітуть поля,
Край неба сонце сяє.
На цій землі
Я мрію та співаю!

Сергій Скаженюк

Хотіла б я піснею стати
(Сценарій підсумкового свята проекту по вивченню
творчості Лесі Українки)

Святоково прибраний зал. На стіні – портрет Лесі Українки у вишиваному рушнику, зліва – віночок із квітів безсмертника і різнокольорових стрічок. Праворуч розміщена виставка книг поетеси. Посередині під портретом – столик, де стоять квіти і роботи дітей. По обидва боки зібрали діти й сидять на лаві.)

Заходить хлопчик і дівчинка в українському вбранні з хлібом на рушнику і колосками з калиною)

1-й учень: Вишеньки-черешеньки,
Червонії, спілі.
Чого ж бо ви так високо
Виросли на гіллі?

2-й учень: Ой того ми так високо
Виросли на гіллі,
Якби зросли низесенько,
Чи тож би доспіли?

1-й учень.: Діти, ви, напевно, добре знаєте, що автор цих рядків – відома українська поетеса.

2-й учень.: Лариса Петрівна Косач.

1-й учень: Так, це Леся Українка.

Хлопчик: Ти себе Українкою звала.

І чи краще знайти ім'я
Тій, що радістю в муках сіяла,
Як Вітчизна велика твоя!
Дівчинка: Тобі сьогодні хліб, калину й колос
Твоя малеча рідна принесла.
Ти все життя з недугою боролась
Та творчістю ти смерть перемогла!
(Сказавши слова, діти кладуть хліб на рушникові на стіл і вазу з
колосками. На фоні тихої мелодії йде діалог ведучої та Лесі)

Інсценізація «У батьківському кабінеті»

Ведуча. Ти, дівчинко, в які світи мандруєш?
Леся. Я до людей.
Ведуча. А як твоє імення?
Леся. Леся.
Ведуча. А де зросла ти, дівчинко вродлива?
Леся. Мене весна на лузі породила,
Заквітчана у проліски.
Водила вона мене за руки у лани,
На луки дальні, до верби старої,
Розщепленої громом весняним,
Водицею з криниці степової
Щоранку напувала...
Була я вільна і щаслива.
Та якось вдень, коли скінчилася злива,
Я на отаві дудочку знайшла,

Обвітрену, стару, робітників.

Заграла я й почула дивну мову –

То мова муки людської була...

Так вперше я відчула муку пісні, яка співцеві сну не
принесла.

Яка його будитиме й вестиме, і сіятиме слово молоде,

Аж поки сам він хащами густими

Пробуджених від сну не поведе...

І я тепер на шлях ступити мушу.

Я поспішаю... Я до вас іду.

(Леся повільно іде до дітей і сідає біля столика під портретом поетеси)

3-й учень: Народилася Леся Українка 25 лютого 1871 року у місті
Новоград-Волинському.

4-й учень: Була вона другою дитиною в сім'ї Косачів. А всього в
сім'ї було шестеро дітей – Михайло, Микола, Дора,
Леся, Ольга, Оксана... Дружила Лариса зі старшим
братом Михайлом, тому батьки так звикли до цього,
що звали їх Мишолосіє.

5-й учень: Маленька Лариса була така ж, як і ми. Любила ще й
бігати лісами, луками, плела віночки. Ось як згадує про
неї сестра Ольга: «Зовсім малою, либонь п'ятилітньою
дитиною запам'ятала Леся деякі волинські танкові
пісні. Залюбки танцювала Леся козачка з братиком
Михайликом, з яким була нерозлучна».

(Танець «Козачок»)

- 6-й учень: Вихованням та навчанням дітей займалась мама – Ольга Петрівна, дуже відома українська письменниця Олена Пчілка. У 4 роки Леся вже добре читала, в 5 грала на фортепіано. Згодом сама складала пісні, а в 6 років навчилася писати.
- 7-й учень: Улюбленим місцем сім'ї був батьків кабінет. Мабуть тому, що діти дуже любили свого татка Петра Антоновича, але він часто працював далеко від сім'ї.
- Мати: Сьогодні я вам принесла дуже цікаву книжку.
- Леся: Мамо, починайте, бо я так хочу послухати цей твір.
- Мати: Ні, доню, зачекай, бо Ліля і Дора збирають іграшки у кімнаті. Давайте пригадаємо, що ми читали минулого разу?
- Михайло: Це було тоді, коли татко приїздив на вихідні. Він нам читав байки Леоніда Глібова.
- Леся: А я так люблю, коли татусь читає ці байки. А ще я люблю, коли мамуся читає свої казочки.
- Дора: Мамо, ми вже зібрали іграшки і почули. Про що ви говорите. Мені подобається, коли ми співаємо українські пісні. Давайте проспіваетмо.
- Михайло: Давайте. Мамо, може швидше повернеться тато до нас!

(Учні виконують українську пісню)

- 8-й учень: І так кожного вечора маленькі діти сім'ї Косачів збирались в батьківському кабінеті. Читали книжки Шевченка, Глібова, Марко Вовчок.
- 9-й учень: Коли Лесі виповнилось 10 років, то з нею трапилась така пригода. Вона була на річці, у неї перемерзли ноги. Через деякий час у Лесі стали сильно боліти ноги. Спершу думали, що в неї ревматизм та лікували всілякими травами, мазями, але все було марно. Іноді її ніжка так боліла, що вона аж плакала, але так, щоб ніхто не бачив. Про це пізніше Леся написала такий вірш:
- 10-й учень: Як дитиною, бувало,
Упаду собі на лихо,
То хоч у серці біль доходив,
Я собі вставала тихо.
«Що болить?», – мене питали,
Але я не признавалась –
Я була малою горда,
Щоб не плакати, я сміялась!
- 11-й учень: Згодом біль перейшов у руки. Лікарі, нарешті, змогли визначити, що це – туберкульоз кісток. Після першої, складної, але вкрай невдалої операції, рука залишилась покаліченою. Відтепер багато місяців на рік дівчинка повинна лежати в ліжку, не робити різких рухів, увесь

час відчувати гострий біль. Саме тоді в очах тендітної дівчинки вперше з'явився сум.

Ведуча: З маленьких років Леся товаришувала з простими сільськими дітьми, для яких українська мова була рідною. Маленька Леся також любила і шанувала українську мову рідного краю, адже в її родині українська мова була в пошані, зараз за допомогою живої картинки ми перенесемося в ті часи.

Ведуча: Стежинкою біжить дівчинка, бачить біля хатинки бабусю.

Бабуся: А куди ти йдеш, дівчинко? Як тебе звати?

Леся: До лісу, бабусю.

Бабуся: А ти не боїшся лісовичка, чи русалоньки, дитино?

Леся: А чого мені боятися? Про русалочку я читала, то вона мені геть не страшна.

Бабуся: У книжці? А хіба ти читати вмієш?

Леся: Умію. Усі ж уміють.

Бабуся: Дивна ти дівчинка, убрана, як усі люди і говориш по-нашому, читати вмієш. Хто тебе навчив читати?

Леся: Матуся.

Бабуся: То й мати вміє читати?

Леся: Атож.

Бабуся: А чия ти? Щось я тебе ніде не бачила.

Леся: Бо я недавно приїхала. Я - Косачівна, а звуть мене - Леся.

Бабуся: То ти панова дочка? Пани все по-руськи розмовляють.

Леся: Чого ж нам мови своєї соромитися у нас всі родичі так розмовляють : і Лисенки, і Старицькі і дядько Драгоманов таж і тітонька... (плаче).

Бабуся: Чого ж ти засмутилася, моя пташко?

Леся: Бо тітоньку в Сибір вивезли за те, що по-українськи розмовляла.

Бабуся: Із Сибіру люди повертаються, не плач моя пташко. А коли тітоньку засудили, то чи не страшно тобі по-українськи розмовляти, одягатися?

Леся: Ой ні, бабусю, нізачо в світі своєї мови не відцураюсь.

Бабуся: Що ж, бачу ти завзята, рости велика.

Леся: До побачення, бабуню, я завжди буду любити українську мову.

- 12-й учень: В дев'ять років Леся склала свій перший вірш «Надія», який присвятила тітці Елі, заарештованій в Петербурзі. Багато віршів Лесі Українки було положено на музику. Давайте послухаємо пісню «Надія» у виконанні кубанського козачого хору.
(Звучить пісня)
- 13-й учень: Леся багато читала, вивчала різні мови, знала грецьку, латинь, німецьку – всього 13 мов.
- 14-й учень: Дитячі роки поетеси минали на Поліссі. Узимку Косачі жили в Луцьку, а літом – у селі Колодяжне.
- 15-й учень: Лесин тато, Петро Антонович, подарував їй справжню білу хатинку в знак великої любові до донечки. Побудували її навесні. В цій хатинці Леся працювала, тут збиралися її друзі. А навкруги був великий сад, в якому росли вишні та черешні. Які смачні ягідки черешні, але ростуть вони, на жаль, на високих деревах і дістати їх діточкам неможливо. Саме про це написала Леся у своєму вірші, який так і назвала «Вишеньки-черешеньки». А український композитор написав музику і вийшла гарна пісня.
- 16-й учень: Лесі було лише 20 років, коли у 1893 році у Львові вийшла книжка її віршів «На крилах пісні». Книга швидко зробила її популярною.

- 17-й учень: Леся Українка написала низку творів для дітей. Вони друкувались в журналі «Дзвінок», тоді це був єдиний дитячий журнал українською мовою.
- 18-й учень: Леся мала 13 років, вона написала вірш «Конвалія», видрукований в часописі «Зоря» у Львові.

- 19-й учень: У 1884-1891 рр. Леся Українка написала поезії для дітей, які об'єднала в цикл «В дитячому крузі». В Лесі Українки є багато казок, написаних для малих дітей. («Осінь казка», «Казка про Оха-чудотвора», «Біда навчить»). У своїх творах вона закликає земляків боротися за кращу долю, палко любити свій народ і батьківщину. Вона навчає нас, що треба бути відважними, сміливими й завзятими, - «сором хилитися, долі коритися».
- 20-й учень: Через хворобу Лесі доводилось багато їздити по світу. Лікарі радили теплий клімат. Вона лікувалася в Криму і на Кавказі, у Німеччині і Швейцарії, в Італії та Єгипті.
- 21-й учень: Останні роки Леся Українка жила в Грузії та Єгипті. Невблаганно прогресувала хвороба, туберкульоз знаходять вже в легенях, а потім він перекидається

ще на нирки. Перемагаючи тяжкі страждання, вона знаходила силу працювати.

22-й учень: Леся Українка померла 1 серпня 1913 року у грузинському містечку Сурамі. Тіло її перевезли до Києва і поховали на Байковому кладовищі.

23-й учень. Леся Українка залишила чимало своїх творів. Давайте послухаємо деякі з них:

24-й учень: Тішся, дитино, поки ще маленька,
Ти ж бо живеш навесні,
Ще твоя думка літає легенько,
Ще твої мрії ясні.

25-й учень: На зеленому горбочку,
У вишневому садочку
Притулилася хатинка,
Мов маленькая дитинка
Стиха вийшла виглядати,
чи не вийде її мати.

26-й учень: Тиша в морі... ледве-ледве
Коливає море хвилі.
Не колишуться од вітру
На човнах вітрила білі.

Ведуча: Ось таким було життя Поліської дівчинки Лесі. Сьогодні ми перегорнули лише декілька сторінок її життя, а більш детально з її життям і творчістю ви познайомитесь у старших класах. Справжньою донечкою українського народу росла Леся, і саме їй, а також і вам, дітям, які живуть на Україні, присвятила цей вірш «Молитву» Олена Пчілка. Цією молитвою ми і закінчуємо нашу зустріч.

Молитва

Знаю, бо казала
Мені моя ненька.
Що я українка,
Правдива, маленька.
Знаю, Україна
Серцю мому мила.
Я по-українськи
Молитися вчила.
А моя опора –
То божая мати,
Мати Україна
Повна благодаті.

Ось мою молитву
Прийми, Отче боже,
Нехай Україні
Вона допоможе!

Отже, використання сучасних проектних педагогічних технологій є важливим засобом формування творчої активності молодших школярів, уможливорює творче самовираження кожної дитини в різних життєвих ситуаціях, а також є гарним практичним матеріалом у шкільництві.

Список використаних джерел та літератури:

1. Забродська Л. М. Інформаційно-методичне забезпечення проектно-технологічної діяльності вчителя : наук.-метод. посіб. / [Л. М. Забродська, О. В. Онопрієнко, А. Д. Цимбалару, Л. Л. Хоружа] ; за ред. А. Д. Цимбалару, О. В. Онопрієнко. – Х. : Вид. гр. «Основа», 2007.
2. Кирилюк Т. Ф. Шукаю, проектую, віршую... (сходинки літературної творчості молодших школярів) / Т. Ф. Кирилюк. – Хмельницький, 2015.
3. Лук А. Н. Теоретичні основи виявлення творчих здібностей / А. Н. Лук. – М. : Просвещение, 1991.
4. Онопрієнко О. В. Управління проектною діяльністю молодших школярів / О. В. Онопрієнко // Навчання і виховання учнів 4 класу : метод. посіб. для вчителів / упоряд.: О. Я. Савченко. – Київ : Початкова шк., 2005. – С. 53-54.
5. Осадченко І. І. Стимулювання творчої активності молодших школярів засобами поетичного слова: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.09 / І. І. Осадченко. – Л., 2005.
6. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / за ред. О. М. Пехоти. – Київ : АСК, 2002. – 255 с.
7. Проекти в початковій школі: тематика та розробка занять / упоряд.: О. Онопрієнко, О. Кондратюк. – Київ : Шкільний світ, 2007. – 128 с.
8. Проектна діяльність у школі / упоряд.: М. Голубенко. – Київ : Шкільний світ, 2007. – 128 с.

О. Л. Ковальчук,
старший викладач
(м. Хмельницький)

СОЦІОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Аналізуючи якість освіти, треба оцінювати показники, які лежать поза системою освіти. Це передусім якість життя, яка вбирає в себе і ціннісні орієнтири особистості, і заробітну плату, і озброєність комп'ютерами та ін. Ці показники в Україні, порівняно з розвиненими країнами світу, значно нижчі. Навчати і виховувати в іншому змісті, інших цінностей повинні інші викладачі, які самі впроваджують та дотримуються інших ціннісних засад освіти. Ці зміни відбуваються і впродовж десятиліть. А зараз якість життя в Україні значною мірою і залежить від якості освіти, яку мають українські громадяни. Сьогодні дуже популярною «новою» темою наукового обговорення вважається проблема якості освіти.

Безумовно, при оцінюванні якості освіти спочатку треба проаналізувати та оцінити якість мети. Якщо цілі сформульовані неграмотно, неправильно, некоректно, то про якість не може йтися зовсім, бо під ці неправильні цілі вибиратимуться й відповідні їм неправильні методи, форми, засоби та ін., тому й результати освіти не будуть позитивними.

При визначенні ефективності керівництва освітою відношення результатів до витрат визначається не арифметичною дією, а порівнянням витрат за інших результатів. Спочатку визначають область, в межах якої будь-які результати вважаються оптимальними, та область, в межах якої всі витрати визначають припустимими або мінімально необхідними, тобто оптимальними. Оптимальними визначають витрати в тому випадку, коли вони не перебільшують раніше запланованих, тобто відповідають їм.

У будь-яких контекстах, роздумах, міркуваннях, постулатах, які стосуються сфери освіти, максимально можлива ефективність завжди передбачає значення параметрів, за якими не виникає ніяких ушкоджень для вихованця, студента, викладача.

Якщо система освіти на всіх етапах спрацьовує відповідно, професійно, а показники якості не задовольняють викладачів, повинно йтися про перехід до режиму розвитку. А останній, як

відомо, здійснюється тільки через розробку нових технологій, тобто через інноваційний процес.

Сьогодні треба ретельно проаналізувати та оцінити позиції аналітиків як вітчизняних, так і іноземних, які по-різному трактують потреби своїх країн в якійсь освіті. Так, деякі американські вчені вважають, що для процвітання їхньої країни у XXI ст. необхідно мати 20-25% людей з високою якістю вищої освіти, водночас японські вчені розглядають питання про необхідність введення у країні загальної обов'язкової над середньої освіти (тобто загальна освіта вищого рівня, ніж дає середня школа), оскільки, на їхню думку, на початку XXI ст. більшість робітничих професій потребує від людини освіти вище середньої.

Моніторинг освіти розглядається в теорії спеціального управління як одна із головних, відносно самостійних ланок управлінського циклу. В межах моніторингу проводиться виявлення та оцінювання проведених педагогічних дій. При цьому забезпечується зворотний зв'язок, який повідомляє про відповідність фактичних результатів діяльності педагогічного колективу кінцевій меті. Той факт, що вона не завжди досягається повністю, є звичайною ситуацією і завдання полягає в тому, щоб оцінювати ступінь її досягнення, направленість та причини відхилень.

Зрозуміло, що результати педагогічного процесу обумовлюються впливом різних зовнішніх і внутрішніх факторів: це зміни в навчальних планах, забезпечення інформаційною літературою та засобами навчання, застосування сучасних методик і технологій навчання, а також суб'єктивних факторів: як склад педагогічних працівників та тих, хто навчається.

Таким чином, моніторинг освіти передбачає виявлення і врегулювання впливу факторів зовнішнього середовища та внутрішніх факторів самої педагогічної системи. В реальних умовах моніторинг тісно пов'язаний з функціями та стадіями управління навчальним закладом, тобто він охоплює цілі, інформації, рішення, організацію та рівень педагогічної діяльності колективу та управління ним. Сьогодні існує реальна суттєва відмінність в підходах до системи моніторингу в вітчизняній і зарубіжній практиці. Це різниці в тлумаченні, ефективності та результативності роботи навчального закладу та відповідальності за результати діяльності. Моніторинг здійснюється принципово різними шляхами: контроль

навчального процесу та контроль знань тих, хто навчається. Перший шлях методично відпрацьований та виконується систематично в кожному навчальному закладі. Його характерною рисою є всеохоплюючий характер. Він реалізується періодично і постійно. Періодично – це ліцензування, акредитація та атестація як зовнішня перевірка навчального закладу. Постійний контроль за станом навчального процесу здійснюється «власними» силами – ректором, дирекцією, деканатами, відділеннями, кафедрами, методичними та адміністративними комісіями. Він ґрунтується на правовій основі і охоплює, перед усім, стан навчально-методичного забезпечення, лабораторну базу, кадровий склад та, по-друге, організацію навчального процесу (розклад занять, ведення поточної документації, виховна робота тощо) [4, с. 84].

Вихідним положенням моніторингу є його зв'язок з цілями навчання, які зазвичай передбачені навчальним планом, тобто, моніторинг, пов'язаний з оцінкою реалізації цілей і планів, порівняння фактичного рівня підготовки з планами. Головним завданням моніторингу є зменшення різниці між ними, виявлення та усунення негативних факторів впливу на неї.

Якісною і кількісною мірою оцінки результатів педагогічної діяльності є досягнення бажаного результату. Останній визначається нормами, стандартами відповідної спеціальності.

Саме норма, стандарт є необхідною умовою та підґрунтям моніторингу в освіті, оскільки з ними порівнюються фактичні результати, після чого здійснюється оцінювання і корекція.

В освітньому процесі таке співставлення фактичних досягнень з нормою, еталонам, вимогами стандартів називається перевіркою. За допомогою моніторингу є можливість дати відповідь на запитання про ефективність певної технології навчання, виділити фактори впливу на результати, довести залежність від кваліфікації педагога. Одна з головних вимог оцінювання роботи навчального закладу – об'єктивність: відповідність фактичних успіхам науково-педагогічних працівників, студентів; оцінювання виявленого рівня знань, відповідно до державних стандартів.

Моніторинг як технологія передбачає визначення результатів навчання і його корекцію, відповідно до стану засвоєння конкретних знань і умінь (когнітивна сфера діяльності) – які студент повинен був сформувати в процесі вивчення даного навчального матеріалу.

Таким чином, моніторинг встановлює не тільки рівень сформованості знань і умінь студентами, але й їх відповідність заданим цілям даного навчального процесу, а також створює можливості корекції їх, відповідно до визначеного еталону стандарту майбутньої професійної діяльності.

Кінцеві результати функціонування освітньої системи, тобто якість цієї освіти, залежать від багатьох чинників (зовнішніх і внутрішніх), умов, складників і підсистем самої освітньої сфери. Не можна забувати також і того, що система освіти та освітня діяльність – надзвичайно багатогранні. Тому об'єктами моніторингу в освітній сфері можуть бути різноманітні види діяльності людини (викладача, учня або студента, керівника навчального закладу, управлінця будь-якого рівня), окремі складники всієї системи освіти, навчально-виховний та освітній процеси, їх етапи й результати, діяльність навчальних закладів, освітніх систем різних рівнів (муніципального, районного, обласного, регіонального, національного), освітні технології й методики, їх ефективність; зміст освіти та засоби, що забезпечують навчально-виховний процес та багато іншого.

У науковій літературі досі немає чітко визначеної класифікації видів моніторингу. Така ситуація частково спричинена тим, що жорсткий поділ освітнього моніторингу за різними видами не доцільний. Це також можна пояснити іншими причинами, а саме:

- відкритістю освітньої системи, отже, залежністю результатів її розвитку від багатьох чинників, що не завжди належать до самої системи освіти;

- необхідністю отримання різнобічної інформації для вироблення освітньої політики та прийняття рішень органами державного управління освітою або іншими владними структурами;

- використанням у процесі формування особистості випускника навчального закладу знань і методик, що властиві іншим наукам (психології, соціології, фізіології тощо) [2, с. 41].

Задля досягнення зазначених цілей проводяться дослідження психологічних особливостей, соціальних умов життя всіх учасників освітнього процесу (школярів та їхніх родин, учителів), стану фізичного та морального здоров'я дітей, рівня економічного розвитку суспільства й окремого регіону, а також інших об'єктів. Крім того, не всі види моніторингу, які називаються в літературі, на практиці

активно застосовуються, але можна сподіватися, що з часом вони реалізуються, оскільки стратегічне планування в освітній сфері та стійкий розвиток системи освіти потребуватиме різнобічного потужного інформаційного забезпечення для реалізації цих напрямів діяльності.

Усі види моніторингу можна розділити на два типи залежно від того, хто проводить це дослідження. На цьому підґрунті виокремлюють зовнішній та внутрішній моніторинги.

Внутрішній моніторинг проводять фахівці самої установи (навчального закладу або органу управління освітою) задля поліпшення ефективності адміністрування, активізації навчально-виховної діяльності, виявлення прогалин у знаннях учнів, проведенні дослідницької роботи щодо раціональності педагогічної методики тощо. Результати цього моніторингу мають вагу лише при внутрішньому використанні: збір даних про певні характеристики учнів і показники їх розвитку; ресурси; конкретні факти порушення технологічності освітнього процесу та окремих його етапів, умов тощо. Не всі результати, отримані під час внутрішнього моніторингу, після їх аналізу й узагальнення треба оприлюднювати; частину з них використовуватиме керівництво в подальшій роботі без оголошення [1, с. 28].

Зовнішній моніторинг здійснюють незалежні спеціальні установи (центри моніторингу, соціологічних досліджень) найчастіше для отримання статистично значущої достовірної інформації, яка є основою освітньої статистики держави. Збір інформації здійснюється переважно за показниками якості ЗСО, що нормативно затверджені й надаються Державному комітетові статистики України, Міністерству освіти і науки України, урядові й іншим відомствам і зацікавленим державним структурам, громадськості як офіційна інформація про результати діяльності системи освіти відповідного рівня.

Характерною відзнакою будь-якого моніторингу (як внутрішнього, так і зовнішнього) є те, що він має бути систематичним, планомірним і систематизованим. Цілі, завдання таких досліджень мають бути оголошеними заздалегідь, результати проаналізованими, узагальненими на відповідному рівні та оприлюдненими. За підсумками таких перевірок керівництво певної установи або підрозділу (рівня) прийматиме відповідні управлінські

рішення, спрямовані або на підтримку й поліпшення наявного рівня якості, або на усунення виявлених недоліків.

Особливий інтерес у дослідників різних країн викликає педагогічний моніторинг який трактується, як тривале стеження за процесом інтеграції психолого-педагогічних знань в усіх його станах і проявах, співвіднесення одержаної інформації із заданим еталоном і прогнозуванням на цій підставі нового технологічного забезпечення цього процесу [5, с. 31].

Освітнім моніторингом або моніторингом в освіті називають систему збору, опрацювання, зберігання та поширення інформації про освітню систему або її окремі елементи, яка орієнтована на інформаційне забезпечення управління й дозволяє судити про стан об'єкта в будь-який момент часу та прогнозує його розвиток. Об'єктами дослідження при цьому є різноманітні етапи навчально-виховного процесу, зміст освіти, результати навчальної діяльності учнів (рівень навчальних досягнень), умови, що забезпечують можливість виховання та самовиховання особистості, моральні, етичні цінності школяра тощо.

Система освіти не є ізольованою системою, отже, на її функціонування, кінцеві результати суттєво впливає соціальне середовище (так звані зовнішні чинники), у якому знаходиться й функціонує конкретний її елемент (навчальний заклад) та учні. Саме тому для вироблення освітньої політики (як держави, так і конкретного регіону), прийняття управлінського рішення на будь-якому рівні державного управління освітою, організації педагогічної діяльності, спрямованої на подолання недоліків у вихованні й навчанні як конкретного учня, так і всієї учнівської молоді, велике значення має проведення соціологічних досліджень. Отже, соціологічний моніторинг, як самостійний вид, водночас можна розглядати і як підвид управлінського.

Соціологічним моніторингом в освітній сфері, називається «сукупність систематичних спостережень за певними соціальними об'єктами в просторі й часі їхньої еволюції за наперед визначеними показниками (індикаторами)». При цьому автор наголошує, що час спостережень за об'єктами має надзвичайно важливе значення, оскільки йдеться про становлення, генезу, динаміку їх послідовних перетворень [3, с. 7].

Моніторинг у соціології є засобом забезпечення ефективного функціонування системи прогнозування; систематичним спостереженням, оцінюванням і прогнозом стану навколишнього середовища, що обумовлений господарською діяльністю людства.

Соціологічний моніторинг розглядається як системна сукупність регулярно повторюваних досліджень, мета яких полягає в науково-інформаційній допомозі зацікавленим організаціям у реалізації соціальних програм, що відповідають соціокультурним характеристикам та особливостям масової свідомості різних поколінь населення.

Варто наголосити на важливості проведення порівняльних досліджень на міжнародному рівні. Такі оглядові широкомасштабні дослідження дають гарну нагоду урядам країн-учасниць всебічно оцінити ефективність функціонування власних систем шкільної освіти та систем державного управління освітою, визначити загальноосвітні освітні тенденції, спільні проблеми освітньої сфери та державного управління нею, вивчити й оцінити місцеві соціально-економічні умови навчання, виявити чинники негативного впливу на результативність навчання та зіставити одержані результати з міжнародними стандартами в галузі освіти.

Важливість участі України в різноманітних міжнародних моніторингових дослідженнях пояснюється інтеграцією нашої держави до світового та європейського освітніх просторів та тими процесами модернізації освіти і системи державного управління нею, що відбуваються останнім часом.

Отже, моніторинг в освіті – це система заходів щодо збирання, опрацювання, аналізу та поширення інформації з метою вивчення й оцінювання стану функціонування певного суб'єкта освітньої діяльності чи освітньої системи загалом та прогнозування їх розвитку на основі аналізу одержаних даних і виявлених тенденцій та закономірностей.

Необхідно зауважити, що система освітнього моніторингу функціонує в динамічних умовах освітньої діяльності, тому критерії й показники, що їх обирають відповідно до певної моделі об'єкта моніторингу, мають сенс лише в певній програмі моніторингу. Тому всі рейтинги та показники якості освіти слід сприймати аналітично, тлумачити по-різному, зважаючи на їх природу, і не робити упереджених висновків.

Список використаних джерел та літератури:

1. Вікторов В. Основні критерії та показники якості освіти / В. Вікторов // Вища освіта України, 2006. – № 1. – С. 54-59.
2. Моніторинг якості освіти: Світові досягнення та українські перспективи / За заг. ред. О. І. Локшиної. – Київ : К. І. С., 2004. – 128 с.
3. Гавриленко І. М. Соціологічний моніторинг і діагностика в освіті / І. М. Гавриленко // Освіта і управління, 2008. – № 2. – Т. 2.
4. Єльнікова Г. В. Освітній моніторинг в регуляції управління загальною середньою освітою / Г. В. Єльнікова // Управління національною освітою в умовах становлення і розвитку української державності ; матер. всеукр. наук.-практ. конф. (28–30 жовт. 1998 року). – Київ : Правда Ярославичів, 1998. – С. 83-86.
5. Качалова Л. П. Педагогический мониторинг: Процессы интеграции психолого-педагогических знаний будущего учителя / Л. П. Качалова // Стандарты и мониторинг в образовании. – 1999. – № 6. – С. 31-34.

В. А. Максименко,
старший викладач
(м. Хмельницький)

ВИКОРИСТАННЯ WEB-СЕРВІСІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Завдяки стрімкому розвитку науки та інформаційно-комунікаційних технологій стало можливим використання широким загалом користувачів таких передових технологій, як хмарні та web-сервіси. Вони надають доступ доданих, що зберігаються на серверах, з будь-якого пристрою, використовуючи мережу Інтернет.

Варто зауважити, що більшість хмарних сервісів мають свої мобільні додатки для роботи з ними на планшетах та смартфонах під різними операційними системами (iOS, Windows, Android), що дозволяє фактично мати постійний зв'язок з усіма вашими даними будь-де та будь-коли.

Використання web-сервісів у навчальному процесі дозволяє педагогам істотно підвищити якість навчання, побудувати заняття на іншому рівні: зробити його більш цікавим, інтерактивним, особистісно-орієнтованим, результативним. Вони надають можливості для індивідуальної й спільної роботи учнів як під час навчання в школі, так і позаурочний час.

Сьогодні в мережі Інтернет існує велика кількість освітніх ресурсів, програм-тренажерів, тестів, інтерактивних посібників тощо. На жаль вони подані в готовому вигляді та не завжди відповідають індивідуальним особливостям учнів і структурі уроку. Тому у вчителя виникає потреба у створенні власних інтерактивних матеріалів. Інструмент має бути таким, щоб створити інтерактивну вправу було технічно просто і досить швидко.

У нагоді може стати web-сервіс <http://learningapps.org> (рис. 1), який дозволяє створювати різні типи інтерактивних завдань: кросворд, вікторина, знайти пару, співвідношення, встановити послідовність, тест тощо.

Рис. 1. Головне вікно web-сервісу LearningApps.org

Наведемо приклад вправи типу «знайти пару», створеної за допомогою web-сервісу LearningApps.org (рис. 2).

Рис. 2 Вигляд вправи типу «знайти пару», створеної за допомогою web-сервісу LearningApps.org

Створені вправи можна використати при вивченні нового матеріалу, для закріплення та перевірки засвоєних знань. Вони сприяють мотивації учнів до вивчення предмета. За допомогою цього ресурсу вчитель може створити свій власний банк навчальних матеріалів, побудувати індивідуальні траєкторії вивчення навчальних курсів, організувати навчальну діяльність учнів з урахуванням їх індивідуальних особливостей та роботу цілого класу. Створити інтерактивну вправу може будь-який вчитель, який має базовий рівень володіння ІКТ [1]. У деяких типах вправ можна застосовувати аудіо- та відеоконтент. Слід зауважити, що створена вправа має статус приватної і знаходиться в особистому кабінеті вчителя. Для того, щоб вправа з'явилася на web-ресурсі у переліку створених вправ і нею могли скористатися інші вчителі, необхідно надати їй статус публічної.

Неабиякої популярності у навчально-виховному процесі сьогодні набувають віртуальні дошки або стіни. Вони допомагають зробити навчальні заняття більш ефективними та привабливими, сприяють підвищенню інтересу дітей до навчання. Для створення онлайн дошок у мережі Інтернет існують такі ресурси, як Linoit (<http://en.linoit.com/>), Glogster (<http://edu.glogster.com/>), Padlet (<https://ru.padlet.com/>), Dabbleboard (<http://dabbleboard.com/>), WikiWall (<http://wikiwall.ru/>), Twiddla (<http://www.twiddla.com/>), Scribblar (<http://www.scribblar.com/>). Серед наведених прикладів найбільш

привабливим, на мою думку, є сервіс Linoit – безкоштовний інструмент зі створення інтерактивної віртуальної дошки для спільного використання (рис. 3).

Рис. 3. Головне вікно web-ресурсу Linoit

Під інтерактивністю розуміється здатність інформаційно-комунікаційної системи активно й різноманітно реагувати на дії користувача.

На створеному полотні можна розмістити зображення, відеофрагменти, документи різних типів форматів або повідомлення, натиснувши відповідні піктограми або кольоровий стікер для повідомлення.

Вказаний ресурс можна застосовувати для:

- створення віртуальної дошки оголошень, плаката, листівок тощо;
- організації та проведення дослідження (як органайзер);
- розміщення навчальної інформації або завдань на пошук інформації;
- спільного виконання домашнього завдання;
- узагальнення та систематизації знань;
- збирання ідей для проектів та їх обговорення.

На рис. 4 наведено приклад інтерактивного плаката, створеного за допомогою Linoit, вчителями історії під час практичного заняття на курсах підвищення кваліфікації.

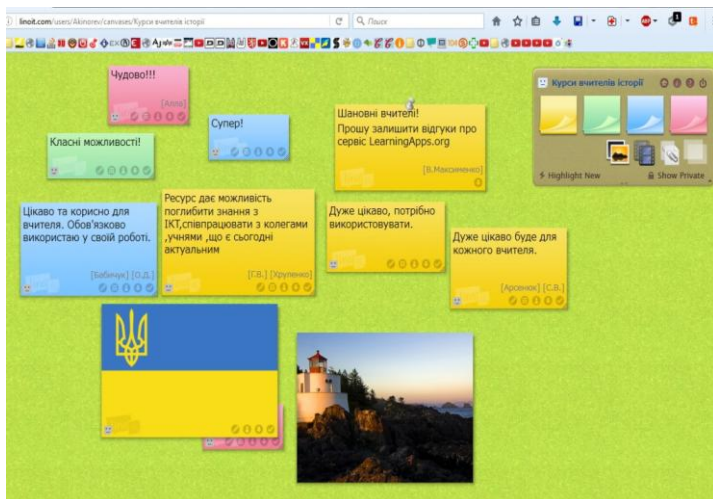

Рис. 4. Вигляд інтерактивного плаката, створеного за допомогою Linoit

Застосування цього ресурсу сприятиме формуванню таких навичок сучасного фахівця, як критичне мислення, творче вирішення завдань, конструктивне спілкування й обговорення, співпраця [2].

Знайомство вчителів із онлайн-ресурсами LearningApps та Linoit відбувається на практичних заняттях при вивченні теми «Основи грамотності комп'ютерних комунікацій». Вчителі охоче створюють інтерактивні модулі та залишають свої відгуки про LearningApps на підготовленій викладачем віртуальній дошці Linoit.

Розглянемо ще один цікавий web-ресурс для створення та збереження нелінійних презентацій – <https://prezi.com/> (рис. 5).

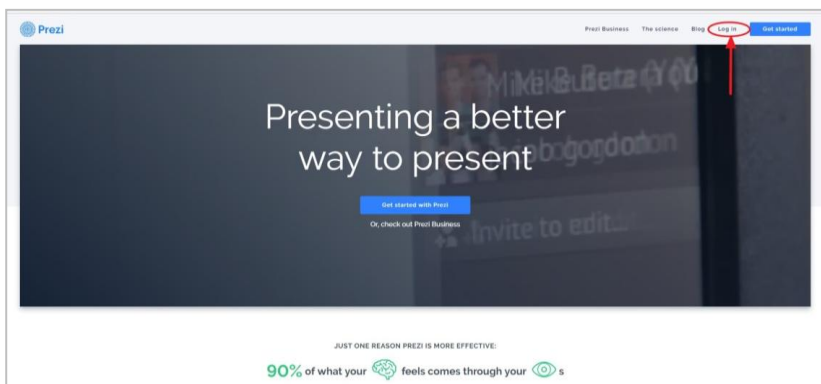

Рис. 5. Головне вікно web-ресурсу Prezi

Увесь зміст презентації розміщується на одному слайді, фрагменти якого у заданій послідовності спочатку збільшуються (наближаються), а потім зменшуються (віддаляються). Можна задати шлях так, щоб повернутися до одного і того ж фрагмента кілька разів. Дизайн презентацій можна створювати власноруч, а можна скористатися готовими шаблонами, яких є достатня кількість. Сервіс дозволяє використовувати всі засоби візуалізації: фото, відео, аудіо та текстові файли. Наявні можливості у застосуванні різних колірних рішень, виділенні інформації у вигляді фреймів, за допомогою маркерів. Презентацію можна створювати як індивідуально, так і працюючи в групі, спільно редагуючи її[3]. На Рис. 6 представлено презентацію, створену за допомогою Prezi.

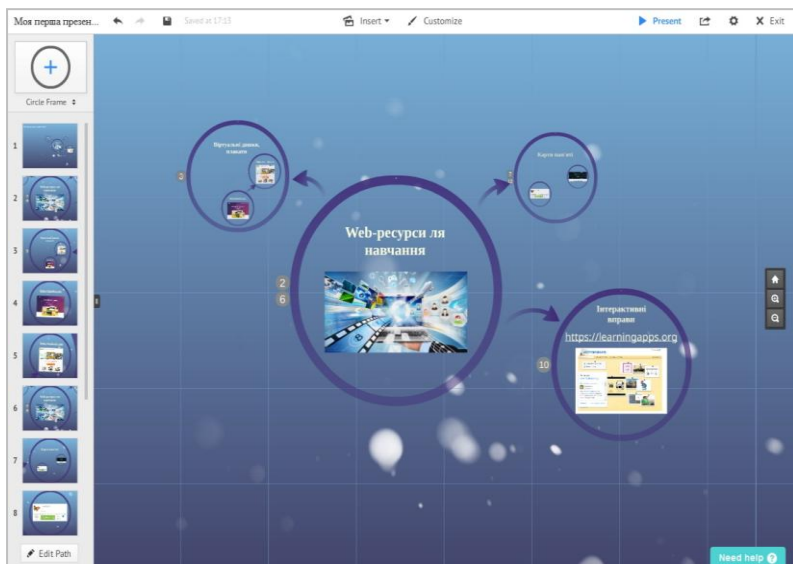

Рис. 6. Вигляд презентації, створеної за допомогою web-ресурсу Prezi

Незважаючи на очевидні переваги, застосування хмарних технологій, web-сервісів піддається активній критиці. Основним недоліком вважають відсутність високошвидкісного Інтернету. Ця проблема буде розв'язана найближчим часом, оскільки кількість Інтернет-провайдерів стрімко зростає та постійно покращується якість Інтернет-послуг. Постійно розвиваються

інформаційно-комунікаційні технології, розширюється спектр хмарних сервісів та з'являються нові цікаві онлайн-сервіси, які можна застосовувати у навчальному процесі. Доступ до web-ресурсів за наявності мобільного термінального пристрою і доступу до Інтернету забезпечується в будь-який час. Таким чином, взаємодія вчителя та учня забезпечується безперервністю навчального процесу, що виходить за межі уроків.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що застосування вказаних вище web-сервісів сприяє підвищенню мотивації учнів до предмета, розвитку навичок спільної роботи і колективного пізнання, полегшує роботу педагога. Такі ресурси варто розглядати як додатковий інструмент ефективної організації навчального процесу, який повинен бути в арсеналі сучасного вчителя. Упровадження web-ресурсів у навчальний процес є одним із засобів формування інформаційної, комунікативної, соціокультурної та ІКТ-компетентностей учнів, розширення інформаційного простору освітнього процесу.

Список використаних джерела та літератури:

1. Винницький Ю. А. Учимся – играя, или старый добрый Learning Apps [Електронний ресурс] Сообщество учителей Intel Education Galaxy. – Режим доступу: <https://edugalaxy.intel.ru/index.php?automodule=blog&blogid=6885&showentry=5530>. – Назва з титул. екрану.
2. Полушкина Г. Ф. Создание коллективных открыток, плакатов в он-лайн среде Linoit [Електронний ресурс] Сообщество учителей Intel Education Galaxy. – Режим доступу: <https://edugalaxy.intel.ru/index.php?automodule=blog&blogid=28805&showentry=4995>. – Назва з титул. екрану.
3. Кудряшова С. Ю. Использование сервисов Web2.0 в работе учителя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://moyschool3.68edu.ru/doc/Web20_Kudriashova.pdf. – Назва з титул. екрану.

С. І. Никитюк,
викладач англійської мови
(м. Кам'янець-Подільський)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У СИСТЕМІ ЗАОЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Після проголошення незалежності України розпочався пошук шляхів розбудови національної освіти, перехід до її неперервної форми. Стає очевидним, що низький професійний і загальнокультурний рівень значної частини населення, особливо молоді, не тільки впливає на конкурентноспроможність країни на світовому ринку, але й на рівень соціальної стабільності. Система вищої освіти (система заочної освіти зокрема) України починає формуватися як одна із найголовніших цінностей державності, суспільної свідомості та національної безпеки [2].

Серед учених, які вивчали питання підготовки вчителів іноземних мов (ІМ) у вищій освіті України, назвемо А. Василюк, Н. Ничкало, В. Редька, А. Сбруєву, С. Синенко та ін. На системі заочної освіти (ЗО) України зосередили свої дослідження О. Василенко, В. Зубко, Т. Кобзарєва, К. Корсак, О. Малінко, Т. Росич, П. Сердюков та ін.

Метою статті вбачається стислий огляд заочної системи підготовки вчителів іноземних мов України.

На сучасному етапі Законом України «Про вищу освіту» заочне навчання передбачено як форма отримання вищої освіти поряд з денною (очною), вечірньою та екстернатною формами навчання. ЗО офіційно визнається адекватною за якістю денному навчанню. Проте на різних етапах соціального та економічного розвитку ЗО різні цілі, методи і засоби взаємодії викладача та студента, як окремих освітніх закладів пройшла довгий шлях становлення, і потреба в ній була неоднаковою. Розвиток цього навчання завжди спирався на потреби людей і найбільшій динаміці воно набувало у часи соціально-економічних перетворень, коли виникала потреба у збільшенні кількості освічених людей [3].

Мета і завдання у вищій школі України (стаціонарної та заочної форми включно) нерозривно пов'язані з метою навчання у

середніх навчальних закладах. Загальноосвітні завдання ВНЗ спрямовані на досягнення загальної мети – гармонійного розвитку особистості – притаманними для навчання засобами, а також засобами професійної підготовки молодих фахівців різних галузей. Головне завдання ЗО України полягає в тому, щоб закласти необхідну інтелектуальну та матеріальну базу для творчої діяльності освіченої людини, сформувані у неї нові якості: здатність змінювати професію від 3-х до 5-и разів за життя, спілкування і взаємодія з іншими людьми, терпимість до відмінностей у поглядах, універсальність і гнучкість, професійні компетенції тощо; формування таких властивостей як ініціатива, самостійність, відповідальність, працездатність, дисциплінованість та інші.

Наразі в Україні створено сприятливі соціально-економічні умови для ефективного вивчення ІМ. Як загальноосвітня дисципліна, вона має у собі великий розвивальний потенціал щодо освіти, визначає її спрямованість, що забезпечить успішну професійну підготовку фахівця, розвиток його творчих можливостей.

Проаналізувавши низку вітчизняних джерел (навчальні програми, документи стосовно щодо статусу вчителя, його функцій, професійної підготовки і діяльності, статистичні збірники, матеріали міжнародних дослідницьких організацій стосовно ЗО вчителів ІМ та законодавчі акти в галузі освіти України), ми відшукали в діяльності вчителя ІМ основні *функції*, що визначають його обов'язки у системі заочної освіти: розвиток навчально-пізнавального потенціалу тих, хто навчається; проведення індивідуальних і групових консультацій із приводу використання навчально-методичного (технічного) супроводу курсу; допомога тим, хто навчається, в їхньому професійному самовизначенні; організаційне управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів; здатність переорієнтовуватись у нових соціальних умовах, навчати цього студентів; володіння новими інформаційними технологіями; постійний саморозвиток і самовдосконалення [2; 4; 5].

Вважаємо необхідним виділити сучасні тенденції модернізації підготовки вчителів ІМ у системі ЗО України, яка склалася як самостійна форма навчання наприкінці ХХ ст:

1. На всіх рівнях системи ЗО України навчальний рік поділяється на два семестри з чотирьох, на останніх курсах – 5 із сесіями, 2 з них – настановчі.

2. До основних форм контролю належать семестрова атестація (поточне оцінювання успішності навчання через тести та контрольні роботи), заліки та іспити наприкінці семестру, причому фінальні форми контролю є головними та визначають оцінку за вивчення курсу в семестрі.

Більша частина ВНЗ працює з рейтинговою системою оцінювання успіхів студентів, де використовується поділ навчального матеріалу на модулі з присудженням як оцінок, так і кредитів за їх виконання.

3. У навчальному процесі домінують лекції, семінари, лабораторні, практичні заняття, проектні технології. У середньому студенти-заочники мають 10-12 дисциплін, здебільшого займаючись упродовж вихідних днів. Тривалість аудиторного заняття – 90 хвилин.

4. Студенти заочної форми навчання спеціальності «Іноземні мови» навчаються за планом, що поділяється на нормативну та вибіркову частини, педагогічну практику.

Функціональна спрямованість підготовки вчителів ІМ в умовах освіти без відриву від професійної діяльності пов'язана з добром автентичного навчального матеріалу та його тематичною організацією: викладач вказує на відмінні ознаки мовної одиниці, демонструє способи її використання у мовленні та вводить у систему вправ, яка спрямована на формування відповідної мовленнєвої навички. Тут буде доречним досвід Великої Британії, де окреслилася тенденція до переходу від фронтальних і групових форм та методів навчання до індивідуально-групових: тьюторським заняттям, роботи з невеликими групами (3-6 чоловік), творчих семінарів, стажування за кордоном, рольові ігри, диспути, самостійна робота [6].

Аналіз освітньої ситуації підготовки українських вчителів у системі ЗО дозволяє зробити такі висновки:

1. Існуючі форми ЗО забезпечують збалансованість системи професійної підготовки вчителів ІМ, розширюють коло їх освітніх можливостей. Така форма навчання є перспективною у наш час, коли вища освіта проголошена базовим рівнем для кожної людини, оскільки ЗО стає у нагоді тоді, коли контингент можливих студентів значно перевищує пропускну спроможність традиційних ВНЗ, коли є необхідність надати іншу спеціальність фахівцям [1].

2. Розвиток неперервної освіти зумовив активізацію науково-практичних здобутків у сфері підготовки вчителів ІМ у системі ЗО, а

звідси на перший план виходять соціально-психологічний, педагогічно-методичний та лінгвістичний аспекти. Специфікою ЗО вчителів ІМ в методичному плані є вироблення принципів відбору навчального матеріалу дисциплін, раціональний добір та уніфікація навчальної інформації, концентрація її навколо вузлових питань даної спеціальності.

3. Система ЗО України покликана формувати активну, самостійну, ініціативну особистість, яка критично й творчо мислить, готова до самовдосконалення і оволодінням гігантським потоком інформації, що постійно оновлюється. З метою удосконалити цю форму підготовки вчителів ІМ є потреба докладно вивчити інтеграційні процеси у аналогічній сфері, які відбуваються у європейських країнах, зокрема у Великій Британії.

Список використаних джерел та літератури:

1. Василенко О. Вища заочна освіта в Україні: етапи розвитку / О. Василенко // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2003. – Вип. 3-4. – С. 165-173.
2. Василюк А. В. Нариси з порівняльної педагогіки : навч. посіб. / Василюк А. В, Корсак К. В., Яковець Н. – Ніжин : РВВ НДПУ, 2000. – 119 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
4. Кобзарєва Т. І. Вища заочна педагогічна освіта на Україні / Т. І. Кобзарєва // Рад. шк. – 1988. – № 2. – С. 80-83.
5. Шляхи реформування заочної (дистанційної) вищої освіти // Всеукр. наук.-метод. конф. Української Академії друкарства (м. Львів, 11 – 13 жовт. 2000 р.). – Львів, 2000. – 66 с.
6. Підготовка вчителів іноземних мов у Великій Британії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europa-pages.com>. – Назва з титул. екрану.

В. В. Олійник,
кандидат педагогічних наук, доцент,
(м. Хмельницький)

МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: СУЧАСНЕ ОСМИСЛЕННЯ

Формою існування і розвитку будь-якої науки є наукове дослідження, яке має методологічне підґрунтя. Спираючись на концептуальні засади, принципи, методи, можна здійснити ґрунтовне і послідовне дослідження. Тому, дослідник у ході написання наукової роботи повинен використовувати методологічні знання.

Нині питання методології є складним явищем. Розкриємо поняття «методологія». За «Українським педагогічним словником» (1997), методологія – сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в якійсь науці; вчення про методи пізнання та перетворення дійсності [2, с. 207]. У «Тлумачному словнику української мови» (2001) даний термін трактується як вчення про науковий метод пізнання й перетворення світу, його філософська, теоретична основа; сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта пізнання [6, с. 617].

Зазначимо, що методологію історико-педагогічної науки розглядають у своїх працях сучасні українські вчені: Л. Березівська, І. Бех, Н. Гупан, Н. Дічек, М. Євтух, І. Зайченко, С. Золотухіна, Н. Ничкало, О. Сухомлинська та ін. [1; 3; 4; 5]. Так, на думку Н. Гупана, методологія історико-педагогічного дослідження може бути оцінена та зрозуміла тільки в її конкретному відтворенні – теоретичній концепції. Саме системний аналіз дозволяє оцінити місце даного дослідження або напрямку досліджень у науці в цілому [3, с. 10].

Академік О. Сухомлинська як окремий предмет історико-педагогічного дослідження виокремлює педагогічну персоналію. Персоналістично-біографічний метод у науковому дослідженні застосовується для аналізу педагогічної літератури, присвяченої педагогічним персоналіям.

Підкреслимо, що на різних етапах історико-педагогічного дослідження застосовуються загальнонаукові (типологізації,

класифікація), структурно-системні та історичні методи. До історичних методів, які використовуються вченими, належить історико-структурний, з допомогою якого можна здійснити структурування історико-педагогічного знання. Інший метод – конструктивно-генетичний, тобто розгляд трансформації історико-педагогічних знань у часі. Історико-компаративістський або порівняльно-зіставний використовується для порівняння і зіставлення різних етапів розвитку історико-педагогічної науки. Такий метод як аксіологічний, він полягає у віднесенні об'єктів, що вивчаються, до тих чи інших цінностей, завдяки чому й здійснюється відбір об'єктів та їх оцінка. Парадигмальний метод передбачає історіографічне висвітлення внутрішньої логіки розвитку історико-педагогічної проблематики [3, с. 13, 14].

Отже, виконання наукової роботи визначається методологічною культурою дослідника, що ґрунтується на методологічних засадах. Правильно обрані методи забезпечують результативність дослідження.

Список використаних джерел та літератури:

1. Березівська Л. Основоположні засади історико-педагогічних досліджень: теорія і методологія / Л. Березівська // Шлях освіти. – 2010. – № 1. – С. 37-42.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 374 с.
3. Гупан Н. М. Українська історіографія історії педагогіки / Н. М. Гупан. – К. : А.П.Н., 2002. – 224 с.
4. Сухомлинська О. Методологія дослідження історико-педагогічних реалій другої половини ХХ століття / О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2007. – № 4. – С. 6-12.
5. Сухомлинська О. В. Персоналія в історико-педагогічному дискурсі / О. В. Сухомлинська // Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем. – Київ : А.П.Н., 2003. – 67 с.
6. Глумачний словник української мови : в 4-х т. / уклад.: В. Яременко, О. Сліпушко. – Київ : АКОНІТ, 2001. – Т. 2. – 539 с.

В. О. Парандій,
кандидат історичних наук, доцент
(м. Хмельницький)

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Історія – одна з небагатьох наук, що формують інтерес студентів до духовної й культурної спадщини Батьківщини, що залучають їх до загальнолюдських цінностей, до осмислення суті патріотизму. При цьому, в останні роки, з урахуванням соціально-політичних умов України, що змінилися, студент стає не тільки об'єктом педагогічного впливу, але й суб'єктом пошуку відповідей на складні питання історії й сучасності. Надати допомогу в цьому пошуку може історичний досвід, накопичений попередніми поколіннями [1].

Історичне виховання носить двоєдиний характер. По-перше, воно будить в душі молодोї людини любов до історії, і в першу чергу вітчизняної. По-друге, домагається моральної орієнтації, може бути навіть неусвідомленим.

У 1993 році в Україні почали впроваджувати державну Національну програму «Освіта» («Україна XXI ст.») [2]. Метою програми стало виведення освіти в Україні на рівень розвинутих країн світу, що можливо лише за умов відходу від авторитарної педагогіки і впровадження сучасних педагогічних технологій. Саме цим зумовлена зараз увага педагогів, методистів до інновацій.

Термін «інновація» означає оновлення процесу навчання, який спирається, головним чином, на внутрішні фактори. Запозичення цього терміна пов'язане з бажанням виділити мотиваційний бік навчання, відмежуватися від чергових «переможних методик», які за короткий час повинні дати максимальний ефект незалежно від особливостей класу та окремих учнів, їхніх бажань, здібностей тощо.

Поняття «технологія» виникло у світовій педагогіці також як протиставлення існуючому поняттю «метод». Недолік методу полягає в його негнучкості та статистичності. Широкого поширення термін «технологія» («технологія в освіті») набув у 40-х рр. і був пов'язаний із застосуванням нових аудіовізуальних засобів навчання. У 60-х рр.

поняття «технологія освіти» розглядалося під кутом зору програмного навчання і використання обчислювальної техніки у навчанні.

Одним із пріоритетів стратегічного розвитку української держави визнано входження в європейське співтовариство, тому Україна має наблизити свої освітні інститути та їх правову базу до стандартів ЄС. У них визначено перелік вмінь актуальних для вивчення історії, що відповідають цінностям демократичної держави: це, зокрема, вміння працювати з історичними фактами, аналізувати джерела, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, відстоювати свої думки тощо [3].

Сучасні вимоги освітніх стандартів змушують викладачів не тільки надавати студентам інформацію, а й шукати шляхи практичного застосування її у повсякденному житті. Знання не заради знань, а знання – для збагачення життєвого досвіду.

За останні роки у підходах до викладання предметів суспільствознавчого циклу відбулись значні зміни. У першу чергу це стосується методології викладання, застосування інноваційного навчання, яке спрямоване на розвиток здібностей студентів до спільної діяльності.

Сьогодні ми живемо в інформаційному світі. Використання інформаційних технологій та комп'ютерної техніки значно підвищує ефективність процесу навчання, завдяки його інтенсифікації, індивідуалізації, розширенню наочності.

Найбільш зручним є використання на заняттях з історії мультимедійних технологій у формі презентацій. В цьому випадку комп'ютер на парі замінює всю сукупність засобів навчання, виконуючи декілька ролей:

- запис на дошці (тема заняття, план, домашнє завдання та ін.);
- наочність (фотодокументи, карти, репродукції картин);
- таблиці і схеми;
- підручник.

Майстерно зроблена презентація може привернути увагу студентів і збудити інтерес до навчання. Проте не слід захоплюватися спецефектами презентації, якщо ви як викладач, хочете, щоб ваші учні не просто слухали, але й розуміли, а також могли ефективно застосовувати отримані знання на практиці. Мультимедійні навчальні презентації – один зі способів реалізації такого підходу. Навчальні

презентації призначені допомогти викладачеві та здобувачеві вищої освіти й дозволяють зручно і наочно представити матеріал.

Також у засвоєнні матеріалу допомагає демонстрація відео сюжетів. Проте матеріал відеофільму потрібно правильно організувати. Під час підготовки до роботи з відеофільмами можна скористатися декількома рекомендаціями:

1. Застосування відеофільмів повинно бути ефективним і дидактично доцільним (необхідно підібрати потрібні фрагменти, використовувати різні варіанти включення відеофільму у навчальний процес).

2. Необхідно враховувати психофізичні особливості студентів (тривалість фрагмента від 5 до 10 хв.).

3. Показу відеофільму має передувати пояснення викладача.

Це найпростіші інноваційні технології, що можна використовувати під час занять. За допомогою інноваційних технологій з'являється інтерес до історії як науки, діти замислюються над перспективами її розвитку. В результаті впровадження інноваційних технологій на уроках історії ми впевнилися, що вони сприяють створенню умов для розвитку особистості учня, і це є найбільш ефективним шляхом формування гармонійної особистості в цілому.

Список використаних джерел та літератури:

1. Парандій В.О. Деякі аспекти формування патріотизму у студентів вищого навчального закладу в процесі вивчення історії України // Матер. всеукр. наук.-теор. конф. «Сучасні психолого-педагогічні тенденції розвитку освіти у вищих навчальних закладах України». – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ імені Б. Хмельницького, 2007. – С. 83-84.

2. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 03.11.1993 р. № 896. (редакція від 29.05.1996 р.) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>. – Назва з титул. екрану.

3. Шаріпова Т. В. Впровадження інноваційних технологій на уроках історії, як чинник створення оптимальних умов розвитку для особистості. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fel2005.dp.ua/docs/blog/09/028.pdf>. – Назва з титул. екрану.

Д. О. Петришин,
викладач
(м. Хмельницький)

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА: ПРОБЛЕМИ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ

Постановка проблеми. Незаперечним курсом сучасної освіти є підготовка висококваліфікованого спеціаліста, здатного професійно застосовувати інформаційні технології у майбутній професії і на рівні світових стандартів використовувати прийоми захисту інформації.

Мета нашого дослідження полягає у висвітленні проблем, рішень, перспектив застосування сучасних технологій, що спроможні захистити інформацію від несанкціонованого доступу.

Вирішення цього завдання залежить від технічної оснащеності комп'ютерною технікою на базі нових інформаційних технологій, готовності сприйняття постійно зростаючого потоку інформації і розуміння важливості її збереження та захисту.

Проблема інформаційної безпеки держави знайшла своє відображення в законах України «Про інформацію» [1], «Про основи національної безпеки України» [3], «Про концепцію національної програми інформатизації» [4], «Про національну програму інформатизації» [5].

Право на отримання й поширення інформації (стаття 9, Закону України «Про інформацію») де-юре суперечить праву на захист інформації від небажаної особи, організації, установи. Дану перепону може розв'язати стаття 47 згаданого Закону, яка передбачає відповідальність осіб, котрі поширюють несанкціоновану інформацію.

Зазначимо, що інформаційна безпека – це завжди балансування між інформаційною відкритістю та закритістю, між прагненнями розширити доступ громадян до невтаємниченої публічної інформації (державної, комерційної, наукової, освітньої, персональної) й захистити інформацію корпоративного і приватного змісту. Ринок праці є одним з основних і найскладніших елементів ринкової економіки, що потребує інформаційної захищеності. Адже в сучасних умовах особливої уваги потребують проблеми створення

ринку робочої сили і запобігання масового безробіття у тому числі через безпечну інформативність роботодавців [2].

Отже, під інформаційною безпекою ми будемо розуміти безпеку інформації організації чи компанії, у тому числі і в ІТ системах. Кібербезпека є частиною інформаційної безпеки будь-якої організації.

Характерним прикладом реалізації інформаційної безпеки є система аутентифікації і розповсюдження ключів Kerberos. У такій системі будь-який клієнт, який бажає отримати доступ до ресурсу мережі, направляє запит серверу аутентифікації AS. Сервер AS ідентифікує користувача за допомогою його імені та паролю і відсилає клієнту мандат на доступ до сервера служби виділення мандатів TGS (Ticket-Granting Service). З метою використання конкретного цільового сервера інформаційних ресурсів RS клієнт запитує у TGS мандат на звернення до цільового серверу RS. Якщо все вірно, TGS дозволяє використання необхідних ресурсів мережі і відсилає відповідний мандат клієнту.

Запропонована модель взаємодії клієнта з серверами може функціонувати тільки за умови забезпечення конфіденційності і цілісності інформації. Без суворого забезпечення інформаційної безпеки клієнт не зможе відправляти серверам AS, TGS, RS свої запити і отримувати дозвіл на доступ до обслуговування у мережі.

Розглянемо тепер інший підхід здійснення інформаційної безпеки – прямий обмін ключами між користувачами мережі. При використанні з метою захищеного інформаційного обміну криптосистеми з симетричним секретним ключем два користувача, які бажають обмінятися криптографічно захищеною інформацією, повинні мати загальний секретний ключ. Такі користувачі можуть обмінятися загальним ключем по каналу зв'язку безпечним чином. Якщо користувачі змінюють ключ доволі часто, то доставка ключа перетворюється у серйозну проблему.

Для розв'язання такої проблеми можливо застосувати два шляхи:

1. Використання асиметричної криптосистеми з відкритим ключем з метою захисту секретного ключа симетричної криптосистеми.
2. Використання системи відкритого розповсюдження ключів Діффі-Хеллмана.

Реалізація першого шляху здійснюється в рамках комбінованої криптосистеми з симетричними і асиметричними ключами. Другий шлях безпечного розповсюдження секретних ключів засновано на використанні алгоритму відкритого розповсюдження ключів Діффі-Хеллмана, який дозволяє користувачам здійснювати обмін ключами по незахищеним каналам зв'язку. Його безпека зумовлена складністю визначення дискретних логарифмів в кінцевому полі. Суть метода Діффі-Хеллмана полягає у наступному. Користувачі А і В, які беруть участь в обміні інформацією генерують незалежно один від одного власні випадкові секретні ключі k_A і k_B (ключі k_A і k_B – випадкові великі цілі числа, які зберігаються користувачами А і В у таємниці).

Потім користувачі А і В визначають на підставі власних секретних ключів k_A і k_B свої відкриті ключі:

$$K_A = g^{k_A} \pmod n$$

$$K_B = g^{k_B} \pmod n,$$

де n, g – великі цілі прості числа. Вони можуть не зберігатися у таємниці. Звичайно їх значення є загальними для всіх користувачів мережі або системи.

Наприкінці користувачі А і В обмінюються своїми відкритими ключами K_A і K_B по незахищеному каналу і використовують їх для визначення загального ключа сесії K (розподіленого секрету):

- користувач А:

$$K = (K_B)^{k_A} \pmod n = (g^{k_B})^{k_A} \pmod n,$$

- користувач В:

$$K^* = (K_A)^{k_B} \pmod n = (g^{k_A})^{k_B} \pmod n,$$

причому $K=K^*$, оскільки

$$(g^{k_B})^{k_A} \pmod n = (g^{k_A})^{k_B} \pmod n.$$

Таким чином, у результаті запропонованих дій користувачі А і В отримують загальний ключ сесії K , який є функцією обох секретних ключів k_A і k_B .

Слід зауважити, що схема Діффі-Хеллмана дає можливість шифрувати дані при кожному сеансі зв'язку на нових ключах. Це дозволяє не зберігати секрети на носіях, подібне зберігання

секретів збільшує вірогідність попадання їх у руки конкурентів чи зловмисників.

Але атака на протокол обміну ключами Діффі-Хеллмана цілком реальна, оскільки цей протокол не передбачає перевірки автентичності джерела повідомлень. Для того щоб ключі були узгоджені лише між А і В, обидві сторони повинні бути впевнені один в одному.

Висновки. Для інформаційної безпеки актуальним залишається досягнення стану її захищеності, підтримка належних інженерно-технічних потужностей, створення інформаційної організації конфіденційності, що відповідають реальним загрозам та впевненість у взаємодії з клієнтами. Важливо також законодавчо окреслити припустимі межі інформаційного моніторингу.

Список використаних джерел та літератури:

Закон України «Про інформаційний простір» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>. – Назва з титул. екрану.

2. Савчук Л. О. Економіко-математичний аналіз рівня зайнятості та безробіття населення у Хмельницькій області. // Наука й економіка. Наук.-теорет. журн. Хмельниц. економ. ун-ту. – 2014. – № 2 (34) – С. 192–196.

3. Закон України «Про основи національної безпеки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>. – Назва з титул. екрану.

4. Закон України «Про концепцію національної програми інформатизації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/75/98-вр>. – Назва з титул. екрану.

5. Закон України «Про національну програму інформатизації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр>. – Назва з титул. екрану.

П. М. Радюк,

інженер кафедри ПМСІ

І. В. Драч,

кандидат технічних наук, доцент

Т. М. Кисіль,

кандидат фізико-математичних наук, доцент

(м. Хмельницький)

ТЕХНОЛОГІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ НЕЙРОМЕРЕЖЕВОГО АЛГОРИТМУ В СЕРЕДОВИЩІ CUDA

На сьогоднішній день нейромережеві алгоритми знаходять широке застосування в обчислювальній практиці. Зокрема, особлива увага приділяється класифікації і кластеризації зображень, розпізнавання мови і зображень, прогнозом фінансових показників [1], штучного синтезу мови, апроксимації функціоналів, аналізу даних (data mining) тощо.

При цьому відомим обмеженням розвитку нейромережевих алгоритмів слід визнати високі обчислювальні витрати на реалізацію таких методів. До традиційних способів вирішення даної проблеми відносять організацію паралельних і розподілених обчислень на спеціалізованому апаратному забезпеченні, такому як нейронні чіпи, систолічні нейропроцесори, ПЛІС, розподілені кластерні системи, GRID-технології і т. д. [2].

Реалізація завдань з паралельними обчисленнями вельми полегшилась після представлення компанією NVIDIA у 2007 році апаратно-програмного комплексу CUDA (Compute Unified Device Architecture). Мова високого рівня програмування CUDA забезпечує С-подібний інтерфейс до процесорів відеокарт GPU (Graphics Processing Unit) і ефективну реалізацію паралельних та розподілених обчислень з використанням бібліотек cuBLAS та cuDNN [3].

Технологія CUDA дозволяє використовувати GPU в якості прискорювачів наукових і інженерних розрахунків і проводити обчислення, по ефективності еквівалентні сучасним кластерним системам. GPU є графічно-орієнтованим спеціалізованим процесором, що може використовуватись для ресурсно затратних обчислень над великими масивами даних, до прикладу, бустинг згорткових нейронних мереж [5]. Основна архітектура графічного процесора

характеризується наявністю великої кількості з плаваючою точкою процесорів.

Хоча й використання GPU може забезпечити прискорення обчислень в десятки або сотні разів в порівнянні з виконанням на CPU (Central Processing Unit), проте реалізація такого прискорення для продуманих і добре оптимізованих алгоритмів центральних процесорів є дуже важким завданням. Тому коли дослідники повідомляють захоплюючі результати прискорення на графічних процесорах, вони повинні бути дуже обережними щодо алгоритмів базової лінії процесора. Рисунок 1 ілюструє різницю в продуктивності між прискореним в 1000 разів n^2 алгоритмом і алгоритмом $n \log n$.

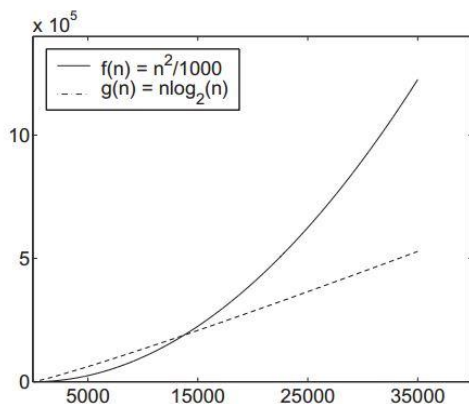

Рис. 1 Порівняльна різниця в продуктивності між прискореним в 1000 разів n^2 алгоритмом і алгоритмом $n \log n$ [4]

Після того, як n зростає до певної точки, прискорений n^2 алгоритм стає значно повільнішим, ніж звичайний $n \log n$ алгоритм. Отже, прискорення має сенс лише в випадках ефективної реалізації алгоритмів на центральних процесорах.

У даній роботі здійснюється постановка проблеми реалізації нейромережевого алгоритму розпізнавання зображень з використанням графічного процесора GPU з метою подальшої оптимізації процесу тренування і тестування нейронних мереж та прискорення обрахунків. Для вирішення поставленого завдання використовується пакет інструментів MatConvNet версії 23 пакета

прикладних програм MATLAB R2014a. Для прискорення обрахунків застосовується графічний процесор NVIDIA Tesla K40c із драйвером CUDA ToolKit та бібліотеками cuBLAS та cuDNN.

Список використаних джерел та літератури:

1. Акулов П. В. Решение задач прогнозирования с помощью нейронных сетей [Електронний ресурс] // Портал магистров Донецкого национального технического университета [сайт]. [2006]. URL. – Режим доступу: <http://masters.donntu.edu.ua/2006/fvti/akulov/diss/index.htm>. – Назва з титул. екрану.
2. Довженко А. Ю. Параллельная нейронная сеть с удаленным доступом на базе распределенного кластера ЭВМ: [Текст] / А. Ю. Довженко, С. А. Крашаков // Тезисы докл. II междунар. симп. «Компьютерное обеспечение химических исследований» (Москва, 22-23 мая 2001 г.) и III Всерос. школы-конф. по квантовой и вычисл. химии им. В.А. Фока. – С. 52-53.
3. NVIDIA: NVIDIA CUDA Programming Guide, http://developer.download.nvidia.com/compute/cuda/2_0/docs/.
4. Lijuan L. An Effective GPU Implementation of Breadth-First Search / L. Lijuan, W. Martin, H. Wen-mei. – Department of Electrical and Computer Engineering, University of Illinois at Urbana-Champaign, 2010. – P. 52–55.
5. Romanuke V. V. Training data expansion and boosting of convolutional neural networks for reducing the MNIST dataset error rate / V. V. Romanuke // Information technologies, systems analysis and management. – Наукові вісті НТУУ КПІ, 2016. – № 6 – P. 29-34.

Д. М. Рівний,
магістрант

Науковий керівник: Л. О. Савчук,
кандидат педагогічних наук, доцент
(м. Хмельницький)

СУТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЇХ РІЛЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

Однією з найважливіших особливостей нашого часу є перехід розвинутих країн світу від постіндустріального до інформаційного суспільства, що зумовлює необхідність вжиття невідкладних заходів із впровадження інформаційних та комунікаційних технологій. Важливим завданням в умовах інформаційного суспільства є необхідність навчити інформаційним технологіям. Від успішного його вирішення визначальною мірою залежатиме розвиток туристичного бізнесу і його місце у світовій туристичній індустрії.

Нині людство переживає науково-технічну революцію, матеріальною основою якої є комп'ютерна техніка. На базі цієї техніки з'явився новий вид технологій – інформаційні технології. Як виробничі, так і інформаційні технології виникають не спонтанно, а в результаті технологізації – цілеспрямованого активного впливу людини на область виробництва і перетворення її на основі автоматизованих систем. Інформаційні технології становлять вагомую частку світового виробництва, що спричиняє глобальний перерозподіл на ринку праці і послуг.

Отже, інформаційні технології – це системно організована сукупність методів і засобів реалізації операцій збирання, реєстрації, передачі, накопичення, пошуку, обробки і захисту інформації на базі застосування розвинуеного програмного забезпечення, використання засобів комп'ютерної техніки і зв'язку, а також способів, за допомогою яких ця інформація надається користувачам [1].

Інформаційним технологіям притаманні наступні властивості:

- дозволяють активізувати й ефективно використовувати інформаційні ресурси як підприємства, так і суспільства в цілому. Активізація, поширення та ефективне використання інформаційними технологіями підприємств дозволяють одержати істотну економію

інших видів ресурсів – сировини, енергії, корисних копалин, матеріалів і устаткування, людських ресурсів;

- сприяють оптимізації та автоматизації діяльності співробітників підприємств і членів суспільства, в якому об'єктами і результатами праці більшості зайнятого населення стають уже не матеріальні цінності, а інформація і наукові знання;

- виступають важливими елементами інших більш складних виробничих чи соціальних явищ, тому є дуже важливими компонентами відповідних виробничих чи соціальних технологій.

Інформаційні технології в туристичному бізнесі відіграють винятково важливу роль і швидко асимілюються з культурою суспільства, створюють великі зручності, знімають виробничі, соціальні та побутові проблеми, які викликаються процесами глобалізації та інтеграції світової спільноти, розширенням внутрішніх і міжнародних економічних і культурних зв'язків, міграцією населення.

Ознаками сучасних інформаційних технологій є:

- робота користувача в режимі маніпуляції даними, а не програмування. Користувач має можливість переглядати інформацію за допомогою засобів виведення – екран, принтер і діяти шляхом введення даних з клавіатури, сканеру тощо;

- інтерактивний режим розв'язування завдань з можливостями для користувачів впливати на цей процес;

- можливість колективної співпраці для підготовки рішення за допомогою декількох персональних комп'ютерів, об'єднаних засобами комунікації;

- можливість гнучкої й адаптивної перебудови форм і способів надання інформації тощо.

Технічною базою застосування сучасних інформаційних технологій є комп'ютери та комп'ютерні мережі, офісне обладнання [2].

Незважаючи на існуючі проблеми в сприйнятті сучасних технологій невеликими компаніями, частка яких на ринку туристичних послуг є вагомою, інформаційні технології постійно вдосконалюються і застосовуються з метою впровадження засобів автоматизації для скорочення часових режимів виконання операцій, скорочення допоміжних служб, впровадження легких прикладних задач. Функціональність інформаційних технологій полягає як в

оптимізації загального діловодства та фінансового обліку на підприємствах, так і в оптимізації виробничо-технологічних процесів. Завдяки цьому відбувається переорієнтація операційного часу на досягнення конкретних цілей, відповідно до розробленої стратегії туристичного підприємства.

Для аналізу ринку інформаційних технологій в галузі міжнародного туризму України запропоновано об'єктами аналізу обрати основні види інформаційних технологій, що мають прямий вплив на підвищення конкурентоспроможності туристичних підприємств – глобальні розподільчі системи, комп'ютерні системи резервування, інформаційні систем (рис.1).

Рис. 1. Класифікація видів інформаційних технологій в міжнародному туризмі

Неспростовним фактом є те, що в нинішніх умовах використання інформаційних технологій у сфері туристичних послуг є необхідною умовою успішного просування туристичного продукту на національний та міжнародний ринок послуг. Сфера туризму вимагає застосування таких інформаційних технологій, які за найкоротший проміжок часу можуть надати відомості про доступність транспортних засобів, забезпечити швидке резервування, бронювання, вирішення ряду питань в момент надання туристичних послуг. Особливо актуальним це є для операторів, що працюють у сфері в'їзного туризму, а отже, мають справу з туристичними агенціями країн, в яких поширення інформаційних технологій має тривалу історію і на даний момент розвивається більш значними темпами.

Індустрія туризму ідеально пристосована для впровадження сучасних ІТ, тому за останні десятиліття зазнала значного впливу

науково-технічного прогресу. Система ІТ у туризмі охоплює інформаційні системи менеджменту, глобальні системи бронювання, мультимедіа, інтегровані комунікаційні мережі.

Серед найважливіших досягнень сфери туризму стало повсякчасне застосування мережі Інтернет. Це дало змогу створювати загальнодоступну, надзвичайно інформаційно ємну, та, порівняно з іншими інформаційно-технологічними системами, дешеву й швидко інформаційну інфраструктуру. Доступність та надійність мережі Інтернет сприяли входженню у всі сфери суспільства нових інформаційних технологій, які повною мірою забезпечили ріст продуктивності у сфері послуг.

Завдяки використанню ресурсів каналів зв'язку було дано перший поштовх до всесвітньої інтеграції баз даних та внутрішніх систем бронювання. На ринку туристичних послуг почали з'являтися глобальні дистриб'юторські системи – SABRE, GALILEO, GABRIEL, AMADEUS та інші, які пропонували турагентствам можливості бронювання та доступ до баз даних постачальників туристичних послуг по всьому світу. З появою та поширенням Інтернету, з'явилась необхідність підвищення комп'ютерної грамотності та навчанні співробітників тур агентств [3].

Найбільшими комп'ютерними системами резервування на міжнародному ринку туризму є системи Amadeus, Galileo, Worldspan.

Середні агентства більше влаштує стандартна версія, що встановлюється в офісі і включає, окрім програмного забезпечення, особливі комп'ютери і принтери для друку квитків, програмне забезпечення. Великим агентствам, котрі володіють власними локальними комп'ютерними мережами, встановлюється система клієнт–сервер. Через шлюз, сервер локальної мережі, агентства зв'язуються з центральним сервером Amadeus. Таким чином, кожен термінал агентства має доступ до системи бронювання. Причому вартість підключення до Amadeus кожного наступного робочого місця досить незначна (рис. 2).

The screenshot shows the Amadeus Vista interface with the 'Availability' tab selected. It displays flight information for two routes: AN (Amsterdam) and NCE (Nice).

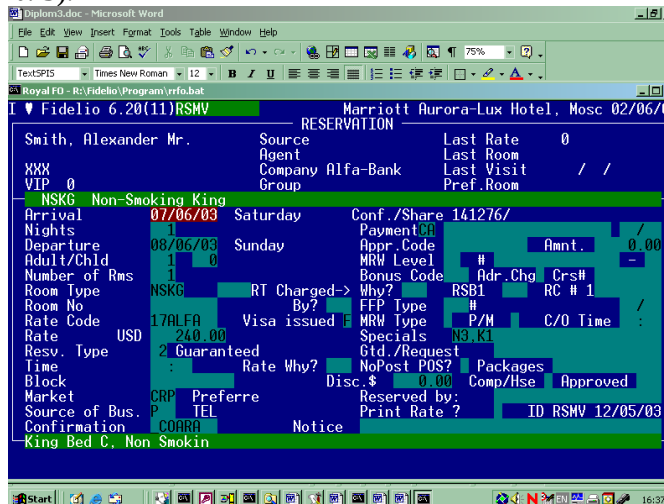
Flight	Dep	Time	Arr	Time	T	Dur	S	Typ	P	Classes
AF 7713	NCE	06:40	CDG	08:15		1:35		319		Y9 59 B9 K9 H9
AF 6201	NCE	07:10	ORY	08:35		1:25		320		Y9 59 B9 K9 H9
AF 7711	NCE	07:25	CDG	09:00		1:35		320		Y9 59 B9 K9 H9

Flight	Dep	Time	Arr	Time	T	Dur	S	Typ	P	Classes
AF 6240	ORY	07:00 (+10)	NCE	08:25 (+10)		1:25		319		Y9 59 B9 K9 H9
AF 7700	CDG	07:20 (+10)	NCE	08:55 (+10)		1:35		320		Y9 59 B9 K9 H9

Рис. 2. Інтерфейс системи резервування на міжнародному ринку Amadeus

Worldspan вважається наймолодшою комп'ютерною системою бронювання, однак коріння системи йдуть дуже глибоко. На сьогоднішній день система Worldspan дозволяє зарезервувати авіаквитки в 487-ми авіакомпаніях в цілому світі, оформити оренду автомобіля в 45-ти компаніях (що представляють послуги приблизно в 15854 точках світу), замовити номер в одній з 35000 готелів.

Система Worldspan вважається найбільш динамічно розвивається з усіх систем глобального резервування в світі і вже з 1999 року, як ця система резервування представлена на українському ринку (рис. 3).

The screenshot shows the Fidelio 6.20(11)RSMV reservation system interface. It displays a reservation for Alexander Mr. Smith, including details such as arrival/departure times, room type, rate, and reservation status.

Smith, Alexander Mr.		Source	Last Rate
XXX	VTP 0	Agent	Last Room
		Company	Last Visit
		Group	Prof. Room

NSKG Non-Smoking King		Arrival	Conf./Share
1	0	07/06/03 Saturday	141276/
Departure		08/06/03 Sunday	
Room Type	NSKG	RT Charged->	
Room No		By?	
Rate Code	17ALFA	Visa issued	
Rate	USD 240.00		
Resv. Type	2 Guaranteed		
Time		Rate Why?	
Block		Disc. \$ 0.00	
Market	CRP	Preferre	
Source of Bus.	P TEL		
Confirmation	COARR	Notice	

Рис. 3. Інтерфейс системи резервування на міжнародному ринку Worldspan

Одна з провідних GDS у світі – Galileo, яка почала своє функціонування 1987 році в США це перша країна, у якій стали впроваджуватися комп'ютерні системи бронювання, і саме в США ці системи досягли найвищого на сьогоднішній день розвитку, на сьогоднішній час в Україні є своє представництво в Києві. Проте, ця система являє собою серйозного конкурента і Amadeus, і Worldspan, оскільки позиції Galileo всвіті дуже сильні.

Система резервування Galileo – є однією з найбільш передових систем бронювання в технічному відношенні. Саме Galileo однією з перших надала агентствам Windows-версію системи резервації. Програма Premier дозволяє агентствам повністю автоматизувати роботу з обслуговування клієнтів. Наприклад, вести клієнтські бази даних, створювати власні екранні форми і меню, зберігати найбільш часто повторювані запити (рис. 4).

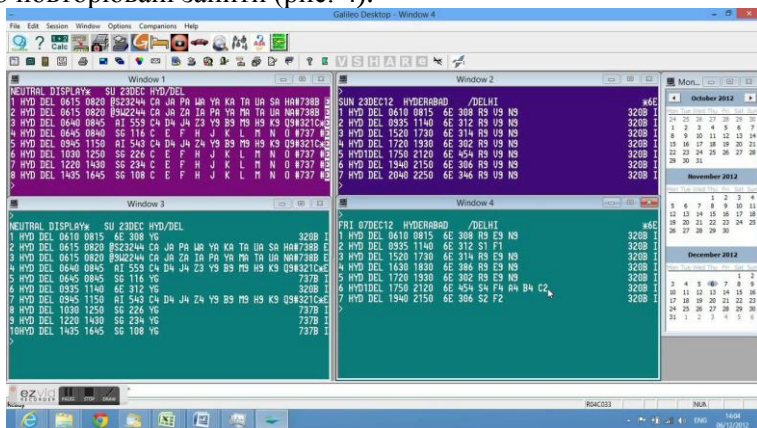

Рис. 4. Інтерфейс системи резервування на міжнародному ринку Galileo

Вищезазначені системи резервування відрізняються один від одного:

– повнотою й оперативністю видаваної інформації – набором послуг і кількістю власників різних видів ресурсів, що мають угоду з конкретної GDS, і рівнем доступності до їх баз даних;

– зручністю формування запитів на бронювання, дружелюбністю програмного забезпечення використанням в GDS і встановленням на персональному комп'ютері туристичного агентства;

– надійністю техніки і засобів зв'язку між агентством і центром обробки даних GDS;

– розміром оплати за користування інформаційними послугами та порядком її формування [4].

Отже, розвиток Інтернету дозволяє не лише здешевити засоби зв'язку, але й отримати реальну можливість налагодити працю всіх учасників ринку туристичних послуг як єдиного офісу.

Список використаних джерел та літератури:

1. В'їзний туризм : навч. посіб. / [автор. колектив: Коваль П.Ф., Алешугіна Н.О., Андрєєва Г.П., Зеленська О.О., Григор'єва Т.В., Пархоменко О.Г., Дудко В.Б., Михайловський М.О., Бондар С.І.]. – Ніжин : Вид-во Лук'яненко В.В., 2010. – 304 с.

2. Виноградська А. Технологія комерційного підприємництва : навч. посіб. / Алла Виноградська. – Київ : Центр навч. літ-ри, 2006. – 778 с.

3. Доповідь про стан інформатизації та розвиток інформаційного суспільства в Україні за 2012 р. (проект) [Електронний ресурс] Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України. – Режим доступу: <http://www.dknii.gov.ua>. – Назва з титул. екрану.

4. Інформаційна політика : навч. посіб. для студ. ВНЗ, аспірантів, викл. ; [2-ге вид., стер.] / Г. Г. Почепцов, С. А. Чукут. – Київ, 2008. – 663 с.

Л. О. Савчук,
кандидат педагогічних наук, доцент
(м. Хмельницький)

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасний туристичний бізнес зазнає сьогодні важливих і позитивних змін у зв'язку з стрімким впровадженням інформаційних технологій. Технології опрацювання і реалізації туристичних послуг потребують таких інформаційних систем, які в найкоротші строки надають відомості щодо можливостей розміщення туристів, забезпечення бронювання місць, доступності транспортних засобів, а також автоматизують оформлення квитків, рахунків, круїзних мандрівок, видають довідкову інформацію.

Позитивне вирішення перерахованих проблем може бути досягнуто за умов широкого використання в туристичному бізнесі нових інформаційних технологій та сучасного програмного забезпечення.

Аспекти розвитку та впровадження інформаційних технологій у сфері туризму розглядали у своїх працях М. А. Морозов [3] та С. А. Мацебера [5], а такі науковці, як С. В. Мельніченко [2], М. М. Скопень [4] аналізували цілі та перспективи подальшого розвитку інформаційних технологій.

Застосування інформаційних технологій в індустрії туризму різнобічне. Це спеціалізовані програмні засоби, які забезпечують автоматизацію роботи окремої туристичної фірми і бізнесу в цілому, багатогранне використання WI-FI, глобальних комп'ютерних мереж і телекомунікацій.

В галузі туризму можуть використовуватись такі глобальні розподільчі системи як GDS (GLOBAL Distribution System). Подібні системи дозволяють бронювання квитків на транспорт, резервування місць у готелях, прокат автомобілів, обмін валюти. Резервування із використанням системи Інтернет можна здійснювати декількома варіантами:

- туристична фірма володіє власною Інтернет-сторінкою;
- входить у систему Інтернет-бронювання (Amadeus, Galileo, Worldspan, Sabre, Nota Bene та ін.).

Доступ до системи електронного бронювання дозволяє внести власну інформацію у довідкову систему, що доступна всім потенційним клієнтам, операторам, зайнятих реалізацією послуг. Прямий вихід на ринок послуг дозволяє уникнути плутанини з обробкою інформації та швидко її коригувати. Робота у системі бронювання полегшує організацію процесу бронювання, оскільки працює з єдиною довідковою системою.

Вплив інформаційних технологій на туризм відчувається на різних стадіях створення і проходження турпродукту. Комп'ютерні системи резервування CRS (Computer Reservation System), які з'явилися у середині 60-х рр. XX ст., дозволили прискорити процес резервування авіаквитків і здійснити його в режимі реального часу. Внаслідок цього підвищилась якість сервісних послуг за рахунок зменшення часу обслуговування клієнтів, збільшення обсягів і різноманітних пропонованих туристичних послуг. На українському ринку туристичних послуг представлені такі системи глобального резервування, як Amadeus, Galileo Worldspan.

На сьогодні формування туристичного продукту важко уявити без глобальних комп'ютерних систем резервування, інтегрованих комунікаційних мереж, Smart Cards. Автоматизована карта з вбудованим чіпом була винайдена німецьким інженером Гельмутом Греттруп і його колегою Юргеном Деслофом в 1968 році; патент був остаточно затверджений у 1982 році. Сьогодні існують різні види Smart Cards. Найбільш яскравими прикладами є: SIM-карти, кредитні карти. По суті, смарт-карта – це оптимізований для криптографії мікроконтролер з підвищеним рівнем безпеки. Безконтактна картка (proximity card) – пластикова карта, в основі якої мікрочіп і антена. Чіп виступає в ролі приймача і передавача, а також в ньому записана інформація з кодом ідентифікації. Зчитування і запис інформації відбувається безконтактним способом завдяки зчитувачу, який генерує електромагнітне поле. Таким чином, всі безконтактні карти працюють за технологією RFID (Radio Frequency Identification (радіочастотна технологія ідентифікації)). В основному в Україні використовуються два види карт – EM-Marine і новіша технологія Mifare. RFID мітка EM-Marine працює на чистоті в 125 КГц, а Mifare – 13,56 МГц, HID.

Наразі постійно зростає кількість туристичних компаній, що використовують програмний комплекс «Оверія-Туризм» в своїй

діяльності, з'явилася необхідність у фахівцях, здатних грамотно і ефективно використовувати засоби автоматизації бізнес-процесів у роботі.

Компанією «Оверія» розроблено та затверджено Міністерством освіти і науки Україні навчальний методичний посібник по роботі в програмному комплексі «Оверія-Туризм», який рекомендовано для використання викладачами та студентами туристичних спеціальностей, з метою збагачення навчального матеріалу ІТ-технологіями на базі програмного комплексу «Оверія-Туризм». Програмний комплекс «Оверія-Туризм» представляє собою модульне рішення для автоматизації роботи туристичних компаній. Комплекс дозволяє працювати з базами клієнтів і партнерів, вести замовлення всередині програми, формувати і роздруковувати клієнтські рахунки, чеки-замовлення і договори, що вже містять всі дані про туриста і обраної ним послуги. При цьому всі документи, замовлення, сплати формуються в бази і зберігаються в програмі, що дозволяє швидко отримувати будь-яку необхідну інформацію, в будь-якому аналітичному розрізі й обсязі.

Програма також дозволяє при необхідності розмежовувати доступ співробітників до різних баз. Менеджери можуть бачити лише частину програми із замовленнями і клієнтами. Бухгалтер – контролювати фінансовий блок, який включає не тільки рахунки клієнтів і партнерів, але і дозволяє вести внутрішні витрати фірми, аж до зарплат співробітників. Керівник – отримувати з аналітичного блоку в кілька натискань масу звітів по роботі компанії: від продуктивності роботи менеджера за період, що цікавить, фінансових надходжень, заборгованостей по рахунках, до статистики найбільш затребуваних туристичних напрямків. У програмі є можливості для комфортної роботи, необхідної для вірного і динамічного розвитку.

Одним із напрямів застосування інформаційних технологій у туризмі є запровадження мультимедійних технологій, зокрема довідників та каталогів. На сьогодні туристичні довідники і каталоги випускаються як у друкованому вигляді так і в електронному в мережі Інтернет. Електронні каталоги дозволяють віртуально подорожувати за пропонуваними маршрутами, продивлятися ці маршрути в активному режимі, отримати інформацію про країну, відомості про готелі, знайомитись із законодавством у галузі туризму. Крім того, у цих каталогах міститься інформація щодо правил оформлення

туристичних документів, моделі поведінки туриста в екстремальних ситуаціях тощо. Клієнт може спланувати програму туру, вибрати його за заданими параметрами (ціна, система пільг) [3, с. 12-13]. Туроператор має можливість внести зміни в даний тур чи сформувати новий тур і продати туристу створену в оперативному режимі туристичну послугу.

Одночасно з автоматизацією діяльності туристичних фірм проводиться впровадження програм автоматизації роботи готелів, ресторанів та інших підприємств туристичної індустрії. Застосування інформаційних систем у цій галузі приводить до суттєвих змін у менеджменті і значно підвищує якість туристичної послуги [1, с. 18-19]. В галузі реклами широкого поширення набуло розсилання туристичної інформації електронною поштою (direct-mail). За останні роки більшість туристичних підприємств створюють свої власні сайти в Інтернеті і використовують банерну рекламу.

Отже, у сучасних економічних умовах жорсткої конкуренції жодна успішна туристична фірма не може повноцінно розвиватися й ефективно просуватися без сучасних інформаційних технологій. Тому, активне їх впровадження відкриває нові перспективи для ефективного вирішення основних задач туристичного бізнесу. Це такі задачі, як реалізація туристичною фірмою програми ресурсозбереження шляхом зниження експлуатаційних витрат на утримання систем зв'язку, уникнення пікових навантажень, збільшення продуктивності праці, поліпшення якості туристичних послуг засобами інформаційних систем і комп'ютерних технологій.

Список використаних джерел та літератури:

1. Забалдіна Ю. Б. Маркетинг туристичного підприємства : навч. посіб. / Ю. Б. Забалдіна. – Київ : Федерація профспілок України ; Ін-т туризму, 2002. – 196 с.

2. Мельниченко С. В. Інформаційні технології в туризмі: теорія, методологія, практика : монографія / С. В. Мельниченко. – Київ : Київський нац. торговельно-економічний ун-т, 2008. – 493 с.

3. Морозов М. А. Информационные технологии в социально-культурном сервисе и туризме. Оргтехника. Разд. I. Информационные технологии в социально-культурном сервисе и туризме. Гл. 1. Система информационных технологий. – 2-е изд., стереотип.

/ М. А. Морозов, Н. С. Морозова. – М. : Изд. центр «Академия», 2004. – С. 9-14.

4. Скопень М. М. Комп'ютерні інформаційні технології в туризмі : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / М. М. Скопень. – Київ : Кондор, 2005. – 308 с.

5. Мацебера С. А. Информационные технологии в управлении туристической и курортно-рекреационной экономикой / С. А. Мацебера // Матер. докладов III науч.-практ. конф. – Бердянск : АУИТ «АРИУ», 2007. – С. 56-61.

О. Л. Шквир,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
(м. Хмельницький)*

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Постановка проблеми. Сьогодні сфера освіти зазнає суттєвих трансформаційних процесів, оскільки стрімкий розвиток економіки, виробництва та зміни у галузі політики значною мірою впливають на оновлення її змісту та методів. Адекватно реагувати на зміни може вчитель із високим рівнем розвитку дослідницьких якостей, знань та умінь, що сприяє швидкому освоєнню нового інформаційного поля, дає можливість приймати нестандартні рішення, діяти творчо та ефективно. Це стосується і роботи вчителя початкових класів. Адже за останні роки відбулися суттєві зміни в системі початкової школи: впроваджені нові Державні стандарти, створені варіанти нових навчальних програм і підручників, визначені об'єкти, функції, види контролю та критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів. Відтак сучасний учитель має бути дослідником, готовим до інновацій та творчості. А це в свою чергу зумовлює потребу у пошуку ефективних педагогічних технологій підготовки майбутніх учителів-дослідників. Серед існуючих технологій важливого значення надаємо проблемному навчанню.

Доцільність проблемного навчання обумовлена, по-перше, сучасною орієнтацією освіти на виховання творчої особи; по-друге, проблемним характером сучасного наукового знання; по-третє, проблемним характером сучасної людської практики, що особливо гостро в нинішньому нестабільному житті; по-четверте, закономірностями розвитку особистості, людської психіки, зокрема мислення, інтересу і волі, що формуються саме в проблемних ситуаціях.

Аналіз останніх досліджень. Концептуальні засади проблемного навчання досліджували А. Алексюк, Г. Атанов, М. Голубева, О. Кулик, І. Лернер, М. Махмутов, Н. Оконь, Г. Селевко, М. Фіцула та ін. Однак недостатньо висвітленою є проблема використання проблемного навчання у підготовці майбутніх учителів початкових класів до проведення педагогічних досліджень.

Формулювання цілей статті. Мета нашої статті – висвітлити теоретичний та практичний доробок проведення проблемних лекцій та проблемних семінарів у підготовці майбутніх учителів-дослідників початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Термін «проблема» у перекладі з грецької означає «задача, ускладнення». У словнику іншомовних слів проблема трактується як «складне теоретичне або практичне запитання, що потребує розв'язання, вивчення, дослідження» [1, с. 547].

Одне із найповніших, на нашу думку, визначень проблемного навчання наводить Г. Селевко, зазначаючи, що це така організація навчального процесу, яка передбачає створення у свідомості тих, хто навчається, під керівництвом викладача проблемних ситуацій і організацію активної самостійної діяльності їх розв'язання [2].

Технологічна схема циклу проблемного навчання включає наступні етапи:

I етап – постановка педагогічної (дидактичної) проблемної ситуації, прямування учнів на її сприйняття, організація виникнення запитання;

II етап – переведення педагогічної проблемної ситуації у психологічну: стан питання – початок активного пошуку відповіді на нього, усвідомлення сутності протиріччя, формулювання невідомого;

III етап – пошук вирішення проблеми, виходу із тупика протиріч, висунення і перевірка гіпотез;

IV етап – виникнення ідеї розв’язку, перехід до рішення, розробка його, утворення нового знання у свідомості учнів;

V етап – реалізація знайденого рішення у формі матеріального або духовного продукту;

VI етап – моніторинг (контроль) віддалених результатів навчання [3].

Серед традиційних організаційних форм роботи вищого навчального закладу відзначаємо лекції та семінарські заняття, які продовжують відігравати основну роль у навчальному процесі. В умовах критики лекційно-семінарської системи навчання зростають вимоги до їх проведення. На нашу думку, саме проблемне навчання трансформує їх в ефективні форми організації навчання: проблемна лекція, проблемний семінар. Зупинимось на *проблемній лекції*. До найважливіших розпізнавальних особливостей лекції проблемного характеру відносяться: наявність проблемних ситуацій, розкриття суперечливих тенденцій; постановка перед аудиторією проблемних запитань; участь слухачів у вирішенні проблем на лекції (очевидна активність аудиторії, співпереживання, участь у відповідях на запитання, елементи дискусії); оформлення кінцевих висновків на основі доказового аналізу різних поглядів при вирішенні розглядуваних проблем такі [4, с. 302].

Заслуговує на увагу структура проблемної лекції, яку пропонують П. Підласий, Л. Фрідман та М. Гарунова [5, с. 125] (табл. 1).

Таблиця 1

Структура проблемної лекції

№ з.п.	Етапи	Цілі	Прийоми та способи лектора
1.	Вступ	Оволодіти увагою аудиторії, викликати інтерес.	Почати лекцію з несподіваної репліки, факту, жартівливого зауваження.

№ з.п.	Етапи	Цілі	Прийоми та способи лектора
2.	Постановка проблеми	Показати її актуальність, проаналізувати суперечності, часткові проблеми, сформулювати загальну проблему.	Звернення до інтересів слухачів, їх потреб, посилання на факти, документи, авторитетні висловлювання, аналіз усталених, але неправильних поглядів.
3.	Розчленування проблеми на підпроблеми, задачі, питання	Чітке відокремлення переліку проблем, задач, питань, розкриття їх сутності.	Обґрунтування логіки розв'язання проблеми, побудова загальної схеми розв'язання проблеми, ідеї, гіпотези, засоби вирішення, можливі результати, наслідки.
4.	Виклад своєї позиції, підходів, засобів розв'язання	Показ у порівняльному аналізі власних підходів, позицій та інших думок.	Обґрунтовані доказові судження, аргументи, використання прийомів критичного аналізу, порівняння.
5.	Узагальнення, висновки	Сконцентрувати увагу аудиторії на головному, висловити резюме тому, що було сказано.	Твердження, що інтегрує головну ідею, думка, використання найсильнішого аргументу, крилатого вислову. Показ перспективи розвитку подій.

Такий структурний підхід до підготовки та проведення проблемних лекцій ми використовували на бакалаврському та магістерському рівнях вищої освіти у процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів до проведення педагогічних досліджень. Студенти цих рівнів готові протягом довгого часу працювати над пошуком рішень проблемних завдань. При проведенні проблемних лекцій ми використовували такий алгоритм:

1. Аналіз матеріалу нової теми, виокремлення питань проблемного характеру.

2. Постановка проблемної ситуації пов'язана з життям студентів або з майбутньою професійною діяльністю.

3. Визначення низки питань для розв'язання цієї проблеми.

4. Виділення тих питань, на які студенти готові дати відповідь, оскільки у них є попередні знання з вивчаемого курсу, або інших навчальних дисциплін, певний вітагенний досвід.

5. Виділення та занотовування тих питань, на які студенти не можуть поки що дати відповідь. Під час створення проблемних ситуацій слід використовувати найбільш характерні для навчального процесу суперечності між: здобутими раніше знаннями і новими фактами, що руйнують теорію; розумінням наукової важливості проблеми і відсутністю теоретичної бази для її розв'язання; різноманітністю концепцій та відсутністю надійної теорії для пояснення цих фактів; практично доступним результатом і відсутністю теоретичного обґрунтування; теоретично можливим способом розв'язання та його практичною недоцільністю; великою кількістю фактичних результатів та відсутністю методів їх обробки та аналізу [5, с. 121].

6. Акцентування уваги на тому, що вивчення нового матеріалу лекції допоможе знайти правильні відповіді на визначенні питання, які будуть обговоренні у кінці лекції.

7. Вивчення нового матеріалу. Виклад теоретичного матеріалу будувати так, щоб під час лекції студенти змогли визначити правильні відповіді на проблемні питання (поєднання конспектування матеріалу теми з інтерактивними методами навчання).

8. Підведення підсумків.

9. Обговорення попередньо визначених питань.

10. З'ясування професійного та життєвого значення вивченої теми для студентів.

Проблемна ситуація може завершувати виклад теоретичного матеріалу лекції. У цьому випадку ми пропонували самостійно вирішити її вдома, а перевірку здійснити на наступних практичних або семінарських заняттях.

Розглянемо приклад проблемної лекції на бакалаврському рівні вищої освіти при викладанні курсу логіка при вивченні теми «Основні закони логіки». На початку лекції ми зазначили, що нещодавно перевіряли курсову роботу студента і зіткнулися з такою проблемою: студент, розкриваючи сутність питання «форми роботи

школи із сім'єю», висвітлив сутність сімейного виховання та думки класиків педагогічної думки про значення сім'ї у вихованні дітей. Далі ми поставили низку питань до аудиторії студентів:

1. Чи логічною була відповідь студента? Чому?
2. Який закон логіки було порушено?
3. Яку логічну помилку було допущено?

Спираючись на попередні знання з теми «Предмет та значення логіки», студенти змогли дати відповідь тільки на перше питання. Ми зазначили, що у кінці вивчення нової теми студенти вже зможуть дати відповіді на інші питання. Після викладу лекційного матеріалу ми підвели підсумки та нагадали проблему. Студенти визначили, що таким законом логіки є закон тотожності, пояснили чому та назвали основну логічну помилку студента. Далі вони поміркували де отримані знання вони зможуть використовувати на практиці.

Однак не завжди тема лекційного заняття є такою, що дає можливість сформулювати загальну проблему, яка буде вирішуватися протягом усього заняття. Окрім того, студенти початкового рівня освіти часто не готові протягом усієї лекції працювати над пошуком вирішення загальної проблеми. Тому ми практикуємо створення проблемних ситуацій до окремих питань лекції. Для того, щоб студенти були постійно сконцентровані на певній проблемі і «не загубили» у викладі лекційного матеріалу основних ідей, ми пропонуємо студентам у вигляді таблиці занотовувати проблемні питання та відповіді на них. У кінці заслуховуються записані ними думки та робиться загальний висновок по проблемі.

Можливості проблемного навчання на семінарських заняттях (проблемний семінар) більші, ніж на лекціях. Студенти і викладачі стають рівноправними партнерами процесу навчання. О. Гулай зазначає, що формулювання проблеми в основному залишається за викладачем, а ось здійснення інших етапів дій під час вирішення проблемної ситуації виконують уже самі студенти. У цьому випадку роль викладача – керувати загальним ходом вирішення проблемної ситуації і своєчасно надавати допомогу [6, с. 291]. Науковці (В. Галузинський та М. Євтух) наводять такі види діяльності викладачів і студентів під час проблемного семінару, коли студенти самі визначають проблему (табл. 2) [5, с. 104].

Таблиця 2

Види діяльності викладачів і студентів під час проблемного семінару

ВИКЛАДАЧ	СТУДЕНТ
Перевіряє ступінь готовності групи до семінару, у разі невиконання домашнього завдання окремими студентами дає їм певний термін для його виконання. Група в цей час виконує додаткове завдання, спрямоване на повторення та поглиблення матеріалу.	Пред'являє викладачеві домашнє завдання (конспект, письмову роботу, реферат та ін.), готується до виступу.
У разі готовності студентів стисло повторює матеріал теми, наголошує на його вузлових питаннях.	Відповідає на запитання викладача з основних положень теми.
Пропонує студентам знайти ті питання, які становлять у цій темі проблеми (економічні, політичні, соціальні, педагогічні, технічні, технологічні, психологічні тощо).	Виконує самостійну письмову роботу щодо пошуку відповідних проблем або відповідає на усні запитання викладача.
Читає записи (слухає відповіді), оцінюючи їх, пропонує студентам обрати одну з актуальних проблем для обговорення та розв'язання.	Обирає спільно з іншими ту проблему, яка найбільш цікавить групу.
Організовує обговорення обраної теми, з'ясовує її «вузли», на яких прагне зосередити увагу та кмітливість студентів.	Бере активну участь в обговоренні та розв'язанні окремих «вузлових» питань проблеми, виступає з аргументами щодо їх логічного розв'язання.
Підсумовує, а в разі неспроможності групи впоратись зі складною проблемою розкриває сутність підходу до її розв'язання, робить висновки на основі одержаних результатів, оцінює активність та кмітливість студентів балами.	Закінчує розв'язання проблеми, узгоджує своє рішення з думкою інших студентів, викладача, у разі розбіжностей власних думок з міркуваннями групи шукає нові засоби доказу своєї думки або погоджується з іншими.

Керуючись вищесказаним ми використовували різні підходи до постановки проблем. На першому освітньо-кваліфікаційному рівні вищої освіти ми ставили проблемні питання перед студентами.

На бакалаврському рівні поєднували постановку проблем як викладачами, так і студентами. На магістерському рівні частіше залучали студентів до визначення цікавих для них проблем. Так на початковому рівні освіти проблемні питання, які ми ставили на семінарських заняттях зі спецкурсу «Методика проведення педагогічних досліджень у початковій школі», мали у своїй структурі вихідну інформацію та питання – вимогу. Наприклад: «Чи є проведення педагогічних досліджень невід’ємною частиною педагогічного процесу в сучасній початковій школі?» У цьому запитанні міститься установка, згідно з якою дослідницька діяльність дійсно повинна бути елементом освітнього процесу, а невизначеність, сумнів, закладені в питанні, стимулюють студентів до роздумів.

Інколи проблема формувалась не як запитання, а як тезис. Наприклад: «Організація вивчення вчителем індивідуальних особливостей молодших школярів». У цьому випадку студентам пропонувалось відібрати методи, доцільні для такого вивчення.

На бакалаврському рівні вищої освіти у процесі спільної роботи щодо вирішення проблеми в навчальній аудиторії між учасниками навчального процесу встановлювалися діалогічні стосунки. Для них було характерним те, що кожний з учасників обговорення мав право висловити свою власну думку. При цьому свідомо культивувалася думка, що у розв’язанні педагогічних проблемних завдань немає і не може бути однозначного розв’язання, що сутність обговорення якраз і полягає в тому, щоб виявити різні погляди і пропозиції.

На магістерському рівні вищої освіти при вивченні курсу «Актуальні проблеми початкової освіти» слухачам магістратури пропонувалось самостійно визначати проблемні питання по темі. Ті питання, які були цікавими для всіх визначалися темами дослідницьких проектів.

Висновки. Отже, проблемне навчання є ефективною технологією підготовки майбутніх учителів до проведення педагогічних досліджень. Вона спрямована на розвиток особистості майбутнього фахівця початкової школи і сприяє збагаченню його мотиваційної сфери, підвищенню рівня дослідницьких знань та умінь, розвитку педагогічного мислення, вдосконаленню в цілому навчальної та науково-дослідної діяльності студента.

Список використаних джерел та літератури:

1. Словник іншомовних слів / [за ред. О. І. Мельничука]. – Київ : УРЕ, 1977. – 776 с.
2. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий. – в 2-х т. / Г. К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – Т. 1. – 816 с.
3. 40 тысяч вопросов и одно «ага». Проблемное обучение // Учительская газ. – 2005. – № 39 (10068).
4. Манько В. М. Теоретичні та методичні основи ступеневого навчання майбутніх інженерів-механіків сільськогосподарського виробництва : дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04 / Манько Володимир Миколайович – Київ, 2005. – 486 с.
5. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / [З. Н. Курлянд, Р. І. Хмельюк, А. В. Семенова та ін.] ; за ред. З. Н. Курлянд. – Київ : Знання, 2007. – 495 с.
6. Гулай О. І. Професійна підготовка майбутніх фахівців будівельного профілю в умовах неперервної освіти : монографія / за наук. ред. докт. пед. наук. проф. Л. М. Романишиної. – Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2015. – 388 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Білий Леонід Григорович – директор Хмельницького інституту Міжрегіональної Академії управління персоналом, кандидат педагогічних наук, доцент (м. Хмельницький).

Авсісвич Алла Валеріївна – старший викладач кафедри права та правоохоронної діяльності Хмельницького інституту Міжрегіональної Академії управління персоналом, доктор філософії в галузі права (м. Хмельницький).

Авсісвич Володимир Русланович – учень 9 класу гімназії № 2 м. Хмельницького.

Драч Ілона Володимирівна – доцент кафедри прикладної математики та соціальної інформатики Хмельницького національного університету, кандидат технічних наук, доцент (м. Хмельницький).

Дубина Людмила Григорівна – кандидат педагогічних наук, доцент (м. Хмельницький).

Кирилюк Т. Ф. – вчитель початкових класів НВК № 2 м. Хмельницького

Кисіль Тетяна Миколаївна – доцент кафедри прикладної математики та соціальної інформатики Хмельницького національного університету, кандидат фізико-математичних наук, доцент (м. Хмельницький).

Максименко Вероніка Анатоліївна – старший викладач кафедри теорії та методик природничо-математичних дисциплін та технологій Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (м. Хмельницький).

Никитюк Світлана Іванівна – викладач англійської мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (м. Кам'янець-Подільський).

Олійник Валентина Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри психології Хмельницького інституту Міжрегіональної Академії управління персоналом (м. Хмельницький).

Парандій Валентина Олександрівна – директор Хмельницького економіко-правового коледжу Міжрегіональної Академії управління персоналом, кандидат історичних наук, доцент (м. Хмельницький).

Петришин Дмитро Олексійович – викладач ВПУ № 25 (м. Хмельницький).

Радюк Павло Михайлович – магістрант, інженер кафедри ПМСІ Хмельницького національного університету (м. Хмельницький).

Рівний Дмитро Миколайович – магістрант Хмельницького інституту Міжрегіональної Академії управління персоналом (м. Хмельницький).

Савчук Людмила Олександрівна – завідувач кафедри фундаментальної підготовки Хмельницького інституту Міжрегіональної Академії управління персоналом, кандидат педагогічних наук, доцент (м. Хмельницький).

Степанова Оксана Володимирівна – вчитель-методист гімназії № 2 м. Хмельницького.

Шквир Оксана Леонідівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (м. Хмельницький).

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ XXI СТОЛІТТЯ

Збірник наукових праць

Випуск 2

З 41 Інноваційні технології XXI століття: зб. наук. пр. / гол. ред.
Л. Г. Білий. – Хмельницький : Вид-во Хмельниц. ін-ту МАУП, 2017. –
Вип. 2. – 100 с.

*За достовірність фактів, назв, посилань на літературні джерела
відповідальність несуть автори. Редколегія не завжди поділяє їхні погляди.*

Фото на обкладинці з мережі Internet

Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК №3262 від 26.08.2008 р.

**Хмельницький інститут
імені Блаженнішого Володимира,
Митрополита Київського і всієї України**
29015, м. Хмельницький, проспект Миру 101 А
Тел.: (0382) 63-03-05, 63-70-24
Ел. адреса: himaup@ukr.net
www.mauup.km.ua

**Здано в набір 20 листопада 2017 р. Підписано до друку 28 листопада 2017 р.
Формат 60х84 1/16. Гарн. Times. Ум. друк. арк. 2,4.
Друк офсетний. Папір офсетний. Тираж 200 прим.**

Хмельницький інститут
Міжрегіональної Академії управління персоналом
e-mail: himaup@ukr.net, офіційний сайт: www.maup.km.ua